

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Türkmenistanyň Howa kodeksini tassyklamak we güýje girizmek hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 1, 6-njy madda)

1-nji madda. Türkmenistanyň Howa kodeksini tassyklamaly.

2-nji madda. Şu Kanun resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.

3-nji madda. Türkmenistanyň Howa kodeksiniň güýje giren gününden başlap 1996-njy ýylyň 18-nji iýunynda kabul edilen Türkmenistanyň Kanuny bilen tassyklanylýan Türkmenistanyň Howa kodeksini hem-de oňa üýtgetmeler we goşmaçalar girizilen ähli soňky kanunlary güýjüni ýitiren diýip ykrar etmeli.

4-nji madda. Türkmenistanyň Howa kodeksiniň hereketi, ol güýje girenden soň ýüze çykan gatnaşyklara degişli edilyär.

5-nji madda. Awiasýa çygryndaky gatnaşyklary düzgünleşdirýän Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary Türkmenistanyň Howa kodeksine laýyk getirilmäge degişlidir.

6-njy madda. Awiasýa çygrynda Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary Türkmenistanyň Howa kodeksine laýyk getirilýänçä, Türkmenistanyň Howa kodeksine garşy gelmeýändigine görä hereket edýärler.

Türkmenistanyň Prezidenti

Gurbanguly Berdimuhamedow

Aşgabat şäheri.

2012-nji ýylyň 10-njy ýanwary.

№ 255-IV.

TÜRKMENISTANYŇ HOWA KODEKSI

Şu Kodeks ýuridik we fiziki şahslaryň isleglerini kanagatlandyrmakda awiasýanyň işiniň, şeýle hem Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak we onuň howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça beýleki işiň, goranmagyň we döwletiň bähbitlerini gorap

saklamagyň, howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygynyň, awiasıya hem-de ekologik howpsuzlygyň hukuk, ykdysady we guramaçylyk esaslaryny kesgitleýär.

I BAP. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Türkmenistanyň öz üstündäki howa giňişligine bolan özygtyýarlylygy

1. Türkmenistanyň çäginin düzüm bölegi bolan özüniň howa giňişligi babatynda Türkmenistan doly we aýratyn özygtyýarlylyga eýedir.

2. Türkmenistanyň howa giňişligi diýlip, Türkmenistanyň çäginin üstündäki howa giňişligine, şol sanda içerki suwlarynyň we çäk deňzinden ýokardaky howa giňişligine düşünilýär.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

2-nji madda. Türkmenistanyň howa kanunçylygy

1. Türkmenistanyň howa kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar hem-de şu Kodeksden we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2. Eger-de Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kodeksde göz önünde tutulanylardan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar.

3-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly gatnaşyklaryň düzgünleşdirilmegi

Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak we ony peýdalanyjlaryň işi bilen baglanyşykly ýüze çykýan gatnaşyklar şu Kodeks, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama, Türkmenistanyň howa giňişliginde uçuşlaryň kadalary, başga düzgünler, şeýle hem bellenen tertipde kabul edilen Türkmenistanyň döwlet awiasıya kadalary we beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen düzgünleşdirilýär.

4-nji madda. Türkmenistanyň Howa kodeksiniň hereket edýän çygry

Türkmenistanyň Howa kodeksiniň hereketi onuň dahylly böleginde Türkmenistanyň çäginde, şeýle-de bolunýan ýurduň kanunlarynda başgaça göz önünde tutulmadyk bolsa, onuň çäginde daşarda hem Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanyjlaryň ählisine degişlidir.

5-nji madda. Awiasıyanyň görnüşleri we onuň peýdalanylmagy

1. Türkmenistanyň awiasiyasy döwlet we umumy maksatly awiasiany öz içine alýan raýat awiasiyasyna bölünýär.
2. Döwlet awiasiyasyna harby awiasiya, milli howpsuzlyk, içeri işler edaralarynda, serhet, gümrük gulluklarynda ulanylýan ýa-da Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň çözgüdi boýunça beýleki döwlet dolandyryş edaralarynyň ygtyýarynda durýan howa gämileri we awiasiya serişdeleri degişlidir. Döwlet awiasiyasy goranmak, howpsuzlygy we hukuk tertibini üpjün etmek, döwletiň bähbitlerini gorap saklamak maksatlary üçin peýdalanylýar.
3. Raýat awiasiyasyna howa arkaly daşawyşlary we jemgyýetçilik maksatlarynda awiasiya işlerini ýerine ýetirmek üçin peýdalanylýan awiasiya degişlidir.
4. Umumy maksatly awiasiya özi üçin bellenen kadalara we düzgünlere laýyklykda hususy isleglerini kanagatlandyrmak üçin ýuridik ýa-da fiziki şahslar tarapyndan peýdalanylýan awiasiya degişlidir.
5. Türkmenistanyň awiasiyasy, degişliligine garamazdan, gys sagly lukmançylyk kömegini bermek, gözleg-halas ediş we heläkçilikde halas ediş işlerini geçirmek maksatlary üçin, şol sanda tebigy betbagtçylyklarda hem peýdalanylyp bilner.

(2015-nji ýylyň 23-njimaýyndaky we 2016-njy ýylyň 26-njymartyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2015 ý., №2,63-nji madda; 2016 ý., № 1,67-nji madda)

6-njy madda. Türkmenistanyň awiasiya serişdelerine bolan eýeçiligi

1. Howa gämileri, aeroportlar, aerodromlar, tehniki serişdeler we howa gämileriniň uçuşlaryny guramak, ýerine ýetirmek we üpjün etmek üçin zerur bolan beýleki emläk eýeçiligiň döwlet, hususy we gaýry görnüşlerinde bolup biler.
2. Döwlet awiasiyasy diňe döwlet eýeçiliginde durýar.
3. Awiasiya serişdelerini eýeçilige edinmäge çäklendirmeler belleni lip bilinmez, muňa Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan halatlar girmeyär.

7-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanmak we awiasianyň işnidolandyrmak çygrynda ygtyýarly edaralar

1. Howa giňişliginden peýdalanmak çygrynda döwlet dolandyryşy we gözegçiligi ygtyýarly edara - Türkmenistanyň Goranmak ministrligi tarapyndan Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama laýyklykda amala aşyrylýar.
2. Raýat awiasiyasynyň işi çygrynda döwlet dolandyryşyny ygtyýarly edara - «Türkmenhowaýollary» agentligi» ol baradaky Türkmenistanyň Prezidenti tarapyndan tassyklanylýan düzgünnama laýyklykda amala aşyrylar.

Raýat awiasiyasynyň işi çygrynda ygtyýarly edara görkezilen ugurlar boýunça işi beýleki döwletleriň raýat awiasiyasynyň edaralary we halkara guramalary bilen utgaşdyrýar.

3. Döwlet awiasiyasynyň işi çygrynda döwlet dolandyryşy bu çygryda ygtyýarly edara - Türkmenistanyň Goranmak ministrligi tarapyndan amala aşyrylýar.

Döwlet awiasiyasynyň çygrynda işi guramagy we bu işi dessin dolandyrmagy döwlet awiasiyasynyň bölümleri garamagynda bolan degişlilikde Türkmenistanyň Milli howpsuzlyk ministrliginde, Türkmenistanyň Içeri işler ministrliginde, Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugynda, Türkmenistanyň Döwlet gümrük gullugynda ygtyýarly dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

(2015-nji ýylyň 23-njimaýyndaky, 2016-njy ýylyň 26-njymartyndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky, 2020-nji ýylyň 22-nji awgustyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2015 ý., №2, 63-nji madda; 2016 ý., № 1, 67-nji madda; 2019 ý., № 2, 30-njy madda; 2020 ý., № , -nj madda)

8-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanmak we awiasiyanyň işi çygrynda döwlet dolandyryşy

Döwlet ygtyýarly edaralaryň üsti bilen howa giňişliginden peýdalanmak we awiasiyanyň işi çygrynda dolandyryşy aşakdaky ugurlar boýunça amala aşyrylar:

- 1) Türkmenistanyň goranmak ukyplylygyny we döwlet bähbitleriniň goralmagyny üpjün etmek;
- 2) Türkmenistanyň ykdysady bähbitlerini berjaý etmek, hojalygy ýöredýän subýektleriň we ilatyň daşawyşlara we awiasiya işlerine bolan isleglerini öz wagtynda, doly we hilli kanagatlandyrmak;
- 3) awiasiyanyň netijeli ösdürilmegi, halkara howa arkaly daşawyşlar bazaryna raýat awiasiyasynyň gatnaşmagyny giňeltmek üçin şertleri döretmek;
- 4) howa gämileriniň peýdalanylyşynyň kadalarynyň berjaý edilişine we uçuşlaryň howpsuzlygyna gözegçilik etmek;
- 5) awiasiyanyň çygryndaky işi güwälandirmek, bellige almak we ygtyýarlylandyrmak;
- 6) howa giňişliginden peýdalanyjylaryň bähbitlerini berjaý etmek;
- 7) raýatlara awiasiya ulag hyzmaty edilýän wagtynda olaryň hukuklaryny goramak;
- 8) dürli degişlilikdäki awiasiyanyň işini utgaşdyrmak;
- 9) daşky gurşawy awiasiyanyň işi bilen baglanyşykly zyýanly täsirden gorap saklamak.

9-njy madda. Türkmenistanyň döwlet awiasiyakadalary

1. Döwlet we raýat awiasiyasynyň çygyrlarynda dolandyryşa we gözegçilige ygtyýarly edaralar ýuridik we fiziki şahsaryň peýdalanmaklary üçin şulary kesgitleýän we düzgünleşdirýän Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalaryny işläp düzýärler, kabul edýärler we zerur halatynda neşir edýärler:

- 1) howa gämileriniň Türkmenistanyň howa giňişliginde uçuşlary ýerine ýetirmeginiň tertibini;
- 2) döwlet, raýat howa gämileriniň uçuşlaryny guramagyň we ýerine ýetirmegiň tertibini;
- 3) howa gämileriniň uçuşlarynyň üpjün edilmegini guramagyň tertibini;
- 4) Türkmenistanyň howa gämileri bilen bolup geçen awiasiya wakalarynyň derňewini guramagyň we geçirmegiň tertibini, olaryň toparlara bölünişini we hasaba alnyşyny;
- 5) döwlet we raýat awiasiyanyň çygrynda güwälandirmegi;
- 6) howa gämilerini we aerodromlary döwlet belligine almagyň tertibini;
- 7) gözleg we heläkçilikde halas ediş işlerini geçirmegiň tertibini;
- 8) daşky gurşawy gorap saklamak çygrynda standartlary we düzgünleri ýerine ýetirmegi;
- 9) ýükleri we poçta ugratmalaryny howa arkaly daşawyşlardan gelip çykýan nägilelikleri bildirmegiň we olara garamagyň tertibini;
- 10) Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak we awiasiyanyň işi çygryndaky şu Kodeksde göz öňünde tutulan beýleki gatnaşyklary.

2. Türkmenistanyň döwlet awiasiyasynyň bölümleri garamagynda bolan ygtyýarly dolandyryş edaralary şu Kodeksiň 7-nji maddasynda kesgitlenilen ygtyýarlyklarynyň çäklerinde, awiasiyanyň işini we onuň howpsuzlygyny düzgünleşdirýän Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalaryna laýyk gelýän kadalaşdyryjy hukuk namalaryny kabul edýär.

10-njy madda. Awiasiyanyň çygryndaky işiň güwälandirilmegi

1. Awiasiya tehnikasyny işläp taýýarlamak, öndürmek, abatlamak we ulanmak bilen meşgul bolýan ýuridik şahslar, şeýle hem awiasiya işgärleri şol şahsyň tehniki taýýarlygynyň derejesiniň Türkmenistanyň degişli döwlet awiasiya kadalarynyň talaplaryna laýyk gelşine şahadatnama (güwänama) almalydyrlar.

Döwlet we raýat awiasiyasynda ygtyýarly edaralaryň güwälandirilýän obýektleriň Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary bilen bellenen talaplara laýyk gelşini tassyklamak boýunça işi awiasiyanyň çygrynda güwälandirme diýlip ykrar edilýär.

Aşakdakylar güwälendirilmäge degişlidir:

- 1) howa gämilerini we beýleki awiasiya tehnikasyny işläp taýýarlaýjylar we öndürjiler;
- 2) howa gämileri, awiasiya hereketlendirijileri, howa perleri, bortdaky we ýerdäki awiasiya gurallary, awiasiya türgenleşik enjamlary we beýleki obýektler;
- 3) aerodromlar we aeroportlar;
- 4) ýolagçylary, ýükleri, poçtany howa arkaly daşawyşy we awiasiya işlerini amala aşyrýan we üpjün edýän awiasiya kärhanalary;
- 5) awiasiya işgärleriniň wezipeleriniň sanawyna laýyklykda degişli derejeli hünärmenleri taýýarlamagy amala aşyrýan bilim edaralary;
- 6) işi howa gämileriniň uçuşynyň howpsuzlygyny ýa-da awiasiýanyň howpsuzlygyny üpjün etmek bilen gös-göni baglanyşykly bolan ýuridik şahslar;
- 7) awiasiya tehnikasyna hyzmat etmegi we ony abatlamagy amala aşyrýan kärhanalar.

2. Türkmenistanda awiasiya tehnikasyny işläp taýýarlamagy we öndürmegi güwälandirmegi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygryýarly edilen edara amala aşyrýar.

3. Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary bilen bellenen güwälandirmegiň geçirilmegine bildirilýän talaplar ähli ýuridik ýa-da fiziki şahslaryň berjaý etmegi üçin hökmanydyr.

Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalarynyň talaplarynyň berjaý edilmedik halatynda olara laýyklykda berlen güwänamanyň (şahadatnamanyň) hereketi bu güwänamany (şahadatnamany) beren ygtyýarly edaranyň çözgüdi bilen togtadylyp ýa-da ýatyrylyp bilner.

4. Güwälandirmegiň geçirilmegi bilen baglanyşykly harajatlary maliýeleşdirmek Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

11-nji madda. Raýat awiasiasynyň çygryndaky işi ygtyýarlylandyrmak

1. Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenen tertipde bellige alnan awiasiya tehnikasyny ulanmak hukugyna bolan güwänamany (şahadatnamany) alan ýuridik we fiziki şahs howa arkaly daşawyşlary ýerine ýetirmek we awiasiya işlerini geçirmek bilen baglanyşykly işi raýat awiasiasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan berlen ygtyýarnamalar boýunça amala aşyrýar.

Şeýle hem şu işler ygtyýarlylandyrmaga degişlidir:

- 1) aeroportlarda we aerodromlarda howa gämilerine, ýolağçylara, ýüklere we poçta hyzmatyny etmek boýunça;
 - 2) awiasiýa işgärleriniň wezipeleriniň sanawyna laýyklykda işgärlere bilim bermek we hünär taýdan taýýarlamak çygrynda;
 - 3) umumy maksatly awiasiýanyň howa gämileriniň tehniki ýagdaýyna we olary ulanmagyň howpsuzlygyna gözegçiligi amala aşyrmak boýunça.
2. Şu maddanyň birinji böleginde görkezilen işi amala aşyrmaga ygtyýarnamalar bermegiň, ygtyýarnamany gaýtadan resmileşdirmegiň, hereketini togtatmagyň, dikeltmegiň, bes etmegiň we ýatarmagyň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygy bilen bellenilýär.
3. Ygtyýarlylandyrmak boýunça harajatlary maliýeleşdirmek Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

12-nji madda. Awiasiýanyň çygryndaky işe döwlet gözegçiligi

1. Raýat awiasiýasynyň çygryndaky işiň howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygyny we awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmek böleginde döwlet gözegçiligi raýat awiasiýasynyň çygrynda ygtyýarly edara we onuň Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda döredýän gözegçilik edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Raýat awiasiýasynyň çygryndaky işe gözegçilik etmegi geçirmek maksady bilen gözegçilik edaralarynyň raýat awiasiýasynyň obýektlerine we serişdelerine çäklendirmesiz barmaga hukugy bardyr.

Gözegçilik gulluklarynyň wezipeli adamlarynyň barlaglary geçirmek bilen baglanyşykda bildirýän talaplary ýuridik we fiziki şahslaryň ýerine ýetirmegi üçin hökmanydyr.

3. Döwlet awiasiýasynyň çygryndaky işiň howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygyny üpjün etmek böleginde döwlet gözegçiligi şu çygryda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýän tertipde we döwlet awiasiýasynyň bölümleri bar bolan edaralar tarapyndan amala aşyrylýar.

4. Awiasiýanyň işine döwlet gözegçiligi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki döwlet edaralary hem özleriniň ygtyýarlyklarynyň çäklerinde amala aşyryp bilerler.

II BAP. HOWA GIŇIŞLIGINDEN PEÝDALANMAK

13-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly iş

1. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly işe howa gämileriniň we beýleki uçujy gurallaryň uçuşlary, atyşlaryň we raketalaryň goýberilişiniň ähli görnüşleri, partlaýyş işleri we maddy obýektleri howa giňişliginde göçürmek bilen, şeýle hem elektromagnit we ýagtylyk şöhle ýaýratmalaryny peýdalanmak bilen baglanyşykly beýleki iş degişlidir.

2. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly işe zerur howpsuzlyk çärelerini berjaý etmek bilen howa giňişliginden peýdalanmak, aeronawigasiýa hyzmatlary we awiasiýanyň işi çygyrynda döwlet dolandyryşynyň we gözegçiliginiň wezipelerini amala aşyrýan ygtyýarly edaralaryň rugsady bilen ýol berilýär.

(2016-njy ýylyň 12-njiýanwaryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2016 ý., № 1,8-nji madda)

14-nji madda. Howa giňişliginiň gurluşy

1. Howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly işi amala aşyrmak üçin howa giňişliginde tutuşlygyna Türkmenistanyň howa giňişliginiň gurluşyny emele getirýän howa hereketine, aerodromlara we aerouzellere hyzmat ediş ýerleri, howa ýollary, howa gämileriniň uçuşlarynyň ugurlary we ýörite zolaklary, uçuşlaryň gözegçilik edilmeýän ýerleri, gadagan edilen zolaklar we çäklendirilen zolaklar, poligonlaryň, partlaýyş işleriniň geçirilýän ýerleri, beýleki ýörite düzüm bölekleri belleniýär.

2. Howa giňişliginiň gurluşy, onuň düzülmeginiň we üýtgedilmeginiň tertibi, howa giňişliginden peýdalanyjylarynyň arasynda meýilleşdirmegiň, utgaşdyrmagyň we bilelikdäki sazlaşykly hereketiň kadalary Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama arkaly kesgitlenilýär.

15-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanyjylar we ondan peýdalanylanda ileri tutulmalar

1. Ýuridik we fiziki şahslar - howa giňişliginden peýdalanyjylar, şu Kodeksiň 13-nji maddasynda görkezilen işi amala aşyranlarynda deň hukuklara eýe bolýarlar we Türkmenistanyň çäginde birmeňzeş jogapkärçilik çekýärler.

2. Howa giňişliginden peýdalanyjylaryň iki we şondan köpüsinde bir wagtda howa giňişliginden peýdalanmak islegi ýüze çykanda ony peýdalanmak hukugy peýdalanyjlara döwlet ileri tutulmalaryna laýyklykda şu yzygiderlilikde berilýär:

1) howa hüjümini serpikdirmek, Türkmenistanyň Döwlet serhediniň bozulmagynyň ýa-da Türkmenistanyň çäginde ýaragly girilmeginiň önüni almak we bes etmek;

2) tebigy we tehnogen häsiýetli adatdan daşary ýagdaýlarda kömek bermek;

- 3) Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnamanyň bozulmagynyň önüni almak we bes etmek;
- 4) liter gatnawlaryny ýerine ýetirmek;
- 5) howa gämileriniň uçuşlaryny, şol sanda uçuşlary döwletiň goranmak ukyplylygynyň we howpsuzlygynyň bähbitlerine ýerine ýetirmek ýa-da Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň kararlaryna laýyklykda başga işi amala aşyrmak;
- 6) söweşeň taýýarlygyň barlanylýan halatynda, şeýle hem döwlet awiasiyasynyň bölümleriniň täze ýere geçirilýän halatynda döwlet howa gämileriniň uçuşlaryny ýerine ýetirmek;
- 7) uçuşlary ýerine ýetirmek ýa-da ýörite şertnamalara laýyklykda Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly başga işleri amala aşyrmak;
- 8) ýolagçylaryň we bagažyň yzygiderli howa arkaly daşawyşlaryny ýerine ýetirmek;
- 9) döwlet howa gämileriniň beýleki uçuşlaryny ýerine ýetirmek;
- 10) ýükleriň we poçtanyň yzygiderli howa arkaly daşawyşlaryny ýerine ýetirmek;
- 11) yzygiderli bolmadyk gatnawlarda, awiasiya işleri ýerine ýetirilende howa arkaly daşawyşlary ýerine ýetirmek;
- 12) howa gämileriniň synag uçuşlaryny ýerine ýetirmek;
- 13) howa gämileriniň okuw, sport we görkezme uçuşlaryny ýerine ýetirmek;
- 14) howa gämileriniň uçuşlaryny ýerine ýetirmek ýa-da, ýuridik ýa-da fiziki şahslaryň isleglerini kanagatlandyrmak maksatlary bilen amala aşyrylýan howa giňişliginden peýdalanmak boýunça başga iş.

16-njy madda. Howa giňişliginden peýdalanmagyň tertibi

1. Türkmenistanyň howa giňişligi howa gämileriniň uçuşlary we onuň peýdalanylmagy bilen baglanyşykly işiň beýleki görnüşlerini amala aşyrmak üçin açykdyr.
2. Türkmenistanyň howa giňişliginden ýa-da onuň aýry-aýry yerlerinden peýdalanmak bölekleyin çäklendirilip ýa-da tutuşlygyna gadagan edilip bilner.
3. Howa giňişliginden peýdalanmagyň tertibi Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama bilen düzgünleşdirilýär.
4. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak boýunça çäklendirmeleriň ählisi aeronawigasiya maglumat ulgamynyň ýollarynyň üsti bilen Türkmenistanyň, beýleki

döwletleriň gyzyklanýan ýuridik we fiziki şahslarynyň we halkara awiasiýa guramalarynyň dykgatyna ýetirilýär.

5. Hemişelik hereket edýän gadagan zolaklar we uçuşlaryň çäklendirilen zolaklary aeronawigasiýa maglumatynyň ýygnyndylaryna goşulýar.

6. Howa giňişliginden peýdalanmak hakyndaky aeronawigasiýa maglumaty howa giňişliginden peýdalanyjylaryň ählisi üçin elýeterlidir.

17-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalarynyň berjaý edilişine gözegçilik

1. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalarynyň berjaý edilişine gözegçilik Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edaralary, şeýle hem howa hereketine hyzmat edýän we olar üçin bellenen zolaklarda we ýerlerde uçuşlary dolandyrýan edaralar tarapyndan amala aşyrylýar.

Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamy barada düzgünnama Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýar.

2. Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edaralarynyň görkezmeleri howa giňişliginden peýdalanyjylaryň hemmesi üçin hökmanydyr.

3. Döwlet awiasiýasynyň çygrynda ygtyýarly edara Türkmenistanyň howa giňişliginde düzgüni bozan howa gämilerini ýüze çykarmak böleginde howa gämileriniň uçuşlaryna gözegçiligi amala aşyrýar.

4. Şu maddanyň birinji we üçünji böleklerinde görkezilen edaralar Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalarynyň bozulmagynyň önüni almak we bes etmek boýunça Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan çäreleri görmäge borçludylar.

18-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanyjylaryň aragatnaşygyny guramak

1. Howa giňişliginden peýdalanyjylar Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edaralary, şeýle hem olar üçin jogapkärçilik bellenen ýerlerde howa hereketine hyzmat edýän we uçuşlary dolandyrýan edaralar bilen, howa giňişliginiň howa gämileriniň uçuşlaryny ýerine ýetirmek üçin peýdalanylan halatynda bolsa, Türkmenistanyň howa hüjüminden goranyş edaralary bilen aragatnaşyk ýollaryny guramaga borçludylar.

2. Howa giňişliginden peýdalanmak bilen baglanyşykly işi üpjün etmek üçin «Türkmenaragatnaşyk» agentliginiň kärhanalary aragatnaşygyň zerur ýollaryny we enjamlaryny peýdalanyjlara kärendesine berýärler. Berlen aragatnaşyk ýollary we enjamlary hatardan çykanda olar bellenen tertipde başgalary bilen çalşyrylmalydyr.

3. Uçuşlary üpjün etmek we howa hereketini dolandyrmak üçin kärendesine berilýän aragatnaşyk ýollary bolmasa umumy peýdalanylýan aragatnaşyk serişdeleri peýdalanylyp bilner.

4. Uçuşlary üpjün etmek we howa hereketini dolandyrmak üçin umumy peýdalanylýan aragatnaşyk serişdelerini peýdalanmagyň tertibi döwlet we raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edaralar tarapyndan bilelikde bellenilýär.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky, 2020-nji ýylyň 22-nji awgustyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda; 2020 ý., № , -nj madda)

19-njy madda. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmaga rugsatnama

Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň bellenilen kadalara laýyklykda Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň degişli edarasynyň beren rugsatnamasy esasynda amala aşyrylýar, muňa Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanylmagy barada Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň degişli edarasynyň habarly edilmegi hökman bolup durýan, şu Kodeksiň 15-nji maddasynyň ikinji böleginiň 1-3-nji bentlerinde göz önünde tutulan halatlar girmeyär.

20-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginde we aeroportlarynda hyzmatlaryň edilenligi üçin töleg

Türkmenistanyň howa giňişliginde we aeroportlarynda aeronawigasiýa hyzmatlary we maglumat üpjünçiligi üçin töleg howa gämilerden (Türkmenistanyň döwlet awiasiyasynyň howa gämileri muňa girmeyär) raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan tassyklanylýan Türkmenistanyň howa giňişliginde aeronawigasiýa hyzmatywe aeroportlarynda hyzmatlaryň edilenligi üçin ýygymlary ulanmagyň kadalarynda bellenilen tertipde alnylar.

(2016-njy ýylyň 12-njiýanwaryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2016 ý., № 1,8-nji madda)

21-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalarynyň bozulmagy

1. Şu Kodeksiň we Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak baradaky beýleki kadalaşdyryjy namalarynyň talaplary berjaý edilmezden Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanylmagy bilen baglanyşyklykda amala aşyrylýan iş Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalarynyň bozulmagy diýlip ykrar edilýär.

2. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň kadalaryny bozýan howa giňişliginden peýdalanyjylar olaryň berjaý edilişine gözegçiligi amala aşyran edaralaryň

talap etmegi boýunça şeýle işi haýal etmän bes etmäge we ýol berlen bozulmalary öz güýçleri bilen düzetmäge borçludylar.

22-nji madda. Adatdan daşary ýagdaýdaky hereketler

1. Adatdan daşary ýagdaýdaky şertlerde, şeýle hem jemgyýetçilik howpsuzlygyny üpjün etmek maksady bilen Türkmenistanyň Prezidentiniň çözüdi bilen Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak üçin jogapkärçilik dolulygyna döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara berlip bilner.

2. Raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara adatdan daşary ýagdaýlar ýüze çykan halatynda Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi bilen ylalaşyp, ilatyň saglygyny goramak, ýokanç keselleriň ýaýramagynyň önüni almak üçin epidemiýa garşy taýýarlyk çärelerini görmek boýunça milli awiasiya meýilnamasyny işläp taýýarlaýar we tassyklaýar.

(2020-nji ýylyň 22-nji awgustyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2020 ý., №, -nj madda)

III BAP. HOWA GÄMILERI

23-nji madda. Howa gämisi diýen düşünje

Ýerden (suwdan) serpigýän howa bilen özara täsirden tapawutlanýan, howa bilen onuň özara täsiriniň hasabyna atmosferada saklanýan uçuýj gural howa gämisi diýlip ykrar edilýär.

24-nji madda. Howa gämilerini bellige almak

1. Raýat awiasiyasynyň howa gämileri, şeýle hem döwlet awiasiyasynyň howa gämileri Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalarynyň talaplaryna laýyklykda bellige alynmaga degişlidir.

2. Raýat awiasiyasynyň howa gämileri Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawynda, döwlet awiasiyasynyň howa gämileri bolsa Türkmenistanyň döwlet howa gämileriniň döwlet sanawynda bellige alynýar.

Howa gämisiniň degişli sanawa girizilmegi bilen onuň eýesine bellige alnanlygy hakyndaky şahadatnama berilýär.

3. Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawyny we Türkmenistanyň döwlet howa gämileriniň döwlet sanawyny ýöretmegiň, şeýle hem bellige alnanlygy hakyndaky şahadatnamalary bermegiň tertibi degişlilikde raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara we döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýär.

4. Planýorlary, deltaplanlary, has ýeňil uçuýj gurallary, sport üçin niýetlenilen beýleki howa gämilerini, höwesjeň gurluşly howa gämilerini, aerostatik gurallary bellige almagy,

şeyle hem olaryň bellige alnanlygy hakyndaky şahadatnamalary bermegi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýän edara amala aşyrýar.

25-nji madda. Howa gämileriniň bellige alynmagyny ykrar etmek

1. Howa gämisiniň Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawyna ýa-da Türkmenistanyň döwlet howa gämileriniň döwlet sanawyna girizilen pursadyndan, şol gämi babatda daşary ýurt döwletleriniň howa gämileriniň sanawlarynda öňki edilen ähli ýazgylar Türkmenistan tarapyndan ykrar edilmeyär.

2. Eger howa gämisi Türkmenistanyň howa gämileriniň sanawlaryndan bellenen tertipde çykaryladyk bolsa, Türkmenistanyň howa gämisiniň daşary ýurt döwletiniň howa gämileriniň sanawlaryna girizilmegi deň ýagdaýda Türkmenistan tarapyndan ykrar edilmeyär.

26-njy madda. Howa gämisini sanawdan çykarmak

1. Howa gämisi şu halatlarda Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawyndan ýa-da Türkmenistanyň döwlet howa gämileriniň döwlet sanawyndan çykarylýar:

1) hasapdan oçürilende ýa-da howa gämisi ulanyşdan aýrylanda;

2) howa gämisi bellenen tertipde daşary ýurt döwletine, daşary ýurtly ýuridik ýa-da fiziki şahslara satylanda ýa-da berlende;

3) howa gämilerini bellige almagyň Türkmenistanyň döwlet awiasiýa kadalary bilen kesgitlenen resmi tertiplerinde göz önünde tutulan beýleki halatlarda.

2. Howa gämisi Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawyndan ýa-da Türkmenistanyň döwlet howa gämileriniň döwlet sanawyndan çykarylanda, howa gämisini bellige almak hakyndaky şahadatnama we bu gämi babatda degişli sanawda edilen ähli ýazgylar güýjüni ýitirýär.

27-nji madda. Raýat howa gämisiniň görnüşiniň güwälendirilmegi

1. Gurluşy täze görnüşli raýat howa gämisi Türkmenistanda hereket edýän uçuşa ýaramlylyk ölçeglerine laýyk gelşine güwälendirilmelidir we onuň görnüşiniň güwänamasy bolmalydyr.

2. Raýat awiasiýasynyň howa gämileriniň uçuşa ýaramlylyk ölçegleri we uçuşa ýaramlylyk güwänamasynyň berilmeginiň tertibi Türkmenistanyň döwlet awiasiýa kadalary arkaly belleniýär.

3. Raýat awiasiýasynyň howa gämileriniň güwälendirilmegini, şeyle hem olaryň uçuşa ýaramlylyk ölçeglerine laýyk gelşine gözegçiligi raýat awiasiýasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan amala aşyrylýar.

4. Howa gämisiniň uçuşa ýaramlylygyna täsir edýän onuň görnüşiniň tassyklanylýan gurluşy (görnüşli gurluşy) üýtgedilen ýa-da onuň ulanyş tehniki resminamalary üýtgedilen halatynda howa gämisiniň şol görnüşü goşmaça güwälendirilmegi geçmelidir we görnüşüň güwänamasynyň goşmaçasyny almalydyr.

5. Uçuşlaryň howpsuzlygyna wehim salýan kemçilikler ýüze çykarylan halatynda howa gämisiniň görnüşiniň güwänamasynyň hereketi ony beren döwlet edarasy tarapyndan togtadylyp ýa-da ol ýatyrylyp bilner.

28-nji madda. Howa gämisiniň ulanylmagyna rugsat bermek

1. Raýat howa gämisiniň her bir nusgasy onuň gurluşynyň, häsiýetleriniň we ulanyş-tehniki resminamalarynyň Türkmenistanyň raýat howa gämilerini güwälandirmegiň döwlet kadalarynda göz önünde tutulan talaplara, şeýle hem uçuşa ýaramlylygynyň hereket edýän ölçeglerine we ýerlerde sesiniň hem zyýanly maddalaryň emissiýasy boýunça ýol berilýän derejeleriň talaplaryna laýyk gelşine güwälandirilmelidir, bu barada howa gämisiniň eýesine bort resminamasy hökmünde onuň uçuşlary ýerine ýetirmäge ýaramlydygy barada degişli şahadatnama (güwänama) berilýär.

2. Raýat awiasiýasynyň görnüş güwänamasy bolan howa gämisi, eger ol Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawynda bellige alnan bolsa we onuň uçuşlara ýaramlydygy barada şahadatnamasy (güwänamasy) bar bolsa, ulanylmaga goýberilýär.

3. Görnüş güwänamasy bolmadyk, ýöne şu Kodeksiň güýje girizilmegine çenli ulanyşda duran raýat awiasiýasynyň howa gämisi onuň uçuşlara ýaramlydygy barada hereket edýän şahadatnamanyň (güwänamanyň) esasynda ulanylmaga goýberilýär.

4. Raýat howa gämisiniň uçuşa ýaramlylyk güwänamasynyň talaplaryna we uçuşlaryň howpsuzlygynyň beýleki talaplaryna laýyk gelýän ýagdaýda saklanylmagy howa gämisini ulanyjynyň üstüne ýüklenilýär.

5. Döwlet awiasiýasynyň howa gämilerini ulanylmagyna rugsat berilmegi döwlet awiasiýasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenen tertipde amala aşyrylýar.

6. Döwlet howa gämileri ulanylanda olary uçuşa ýaramlylyk talaplaryna we uçuşlaryň howpsuzlygynyň talaplaryna laýyk gelýän ýagdaýda saklanylmagy ygtyýarynda döwlet howa gämileri bolan döwlet pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň üstüne ýüklenilýär.

29-njy madda. Import edilýän howa gämileriniň güwälandirilmegi

1. Import edilýän howa gämisiniň her bir nusgasy uçuşa ýaramlylygynyň eksport güwänamasy ýa-da oňa barabar bolan, eksport edýän ýurduň ygtyýarly edaralary tarapyndan berlen resminamasy bolmalydyr.

2. Türkmenistana import edilýän howa gämisiniň ulanylmagyna rugsat, onuň Türkmenistanda hereket edýän raýat howa gämileri üçin uçuşa ýaramlylyk ölçeglerine

ýa-da döwlet howa gämileri üçin esasy tehniki talaplara laýyk gelýändigini anyklanylandan soň berlip bilner.

3. Import edilýän howa gämisiniň güwälendirilmegi bilen baglanyşykly harajatlary maliýeleşdirmek howa gämisini edinmek baradaky şertnama laýyklykda amala aşyrylýar.

30-njy madda. Daşary ýurt howa gämisiniň uçuşa ýaramlylyk güwänamasyny ykrar etmek

Daşary ýurt howa gämisiniň uçuşa ýaramlylyk güwänamasy, şeýle güwänamany bermäge ýa-da onuň bellige alnan döwleti tarapyndan oňa ýuridik güýç bermäge bildirilýän talaplaryň Türkmenistanda bellenilen talaplara laýyk gelýän ýa-da olardan ýokary geçýän şertlerinde, ol Türkmenistanda hakyky diýlip ykrar edilýär.

31-nji madda. Howa gämilerini bilelikde peýdalanmak

1. Türkmenistan beýleki döwletler bilen özara ylalaşyklar esasynda howa gämilerini bilelikde peýdalanmaga gatnaşyp biler.

2. Eger bu döwletiň kanunlaryna we bähbitlerine garşy gelmeýän bolsa, Türkmenistanda öz işlerini amala aşyran awiakompaniýalar raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edaranyň rugsatnamasy boýunça garyşyk we bilelikdäki daşawyşlar boýunça hyzmatdaşlyk edip bilerler.

32-nji madda. Howa gämilerine goýulýan belgilemeler

1. Howa gämileri bellige alnanda olara döwlet we bellige alyş tanadyjy belgileri berilýär, belgiler şol howa gämilerine goýulýar.

Döwlet we bellige alyş tanadyjy belgilerinden başga-da howa gämisine goşmaça belgiler (nyşanlar, ýazgylar, emblemalar) goýlup bilner.

2. Türkmenistanyň raýat awiasiyasynyň howa gämilerine döwlet we bellige alyş tanadyjy hem-de goşmaça belgileri goýmagyň tertibi raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasiyasynyň howa gämilerine bolsa, döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilýär.

3. Türkmenistanyň howa giňişliginde döwlet we bellige alyş tanadyjy belgileri bolmadyk howa gämileriniň uçuşlaryna ýol berilmeyär.

33-nji madda. Howa gämisiniň çagyryş belgisi we çagyryş radiosignaly

Radioaragatnaşyk serişdeleri bilen enjamlaşdyrylan Türkmenistanyň her bir howa gämisine bellenilen tertipde çagyryş belgisi we çagyryş radiosignaly berilýär.

34-nji madda. Howa gämilerini peýdalanmak hukugyna çäklendirmeler

Aýratyn ýagdaýlarda ýüze çykýan Türkmenistanyň çäginde howa gämilerini peýdalanmak hukugynyň çäklendirmeleri Türkmenistanyň Prezidentiniň namalary bilen belleniýär.

35-nji madda. Howa gämileriniň kärendesinde hukuklaryň we borçlaryň berilmegi

1. Howa gämisiniň eýesi bilen ony geljekde ulanyjynyň arasynda ylalaşygyň bolan halatynda Türkmenistanyň howa gämileri (ekipažy bilen ýa-da ekipažsyz) daşary ýurt ulanyjysyna degişli hukuklary we borçlary bermek bilen kärendesine berlip bilner.
2. Türkmenistanyň ulanyjysy tarapyndan daşary ýurt howa gämisi kärendesine alnan halatlarynda hem şuna meňzeş tertip ulanylýar.

IV BAP. AWIASIÝA IŞGÄRLERI

36-njy madda. Awiasiya işgärleri we onuň düzümi

1. Ýörite taýýarlygy bolan we howa gämileriniň uçuşlaryny guramak, ýerine ýetirmek, üpjün etmek we hyzmat etmek işini amala aşyrýan adamlar awiasiya işgärlerine degişlidir.
2. Awiasiya işgärleriniň düzümine aşakdakylar girýär:
 - 1) howa gämisiniň ekipažy;
 - 2) serkerde-ýolbaşçy, serkerde-uçuş, gözegçiler we gözükdirijiler düzümleriniň adamlary;
 - 3) howa hereketini guramagy we oňa hyzmat etmegi amala aşyrýan adamlar;
 - 4) howa gämileriniň uçuşlaryny guramagy we üpjün etmegi amala aşyrýan adamlar;
 - 5) howa gämileriniň guralyşyny we tehniki hyzmatyny amala aşyrýan adamlar;
 - 6) howa arkaly daşawyşlara hyzmat edýän hünärmenler;
 - 7) awiasiya howpsuzlygynyň üpjün edilmegini amala aşyrýan hünärmenler;
 - 8) işi howa gämileriniň uçuşlaryny guramak, ýerine ýetirmek, üpjün etmek we hyzmat etmek bilen baglanyşykly bolan beýleki adamlar.
3. Adamlary raýat awiasiyasynyň awiasiya işgärlerine degişli etmegiň tertibi raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasiyasynyň awiasiya işgärlerine bolsa döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýär.

37-nji madda. Awiasiya işgärleriniň hünär işine rugsat bermek

1. Awiasíya işgärleriniň düzümine girýän adamlar hünär alamaty boýunça Türkmenistanda hereket edýän hünärleýin talaplara laýyk gelşine hünär synagyndan geçmelidir.

2. Howa gämileriniň uçuşlaryny üpjün etmek we ýerine ýetirmek bilen gös-göni baglanyşykly bolan awiasíya işgärleri, şeýle işi amala aşyrmak hukugyna bolan şahadatnamasy (güwänamasy) we saglyk ýagdaýy boýunça bellenen talaplara laýyk gelyändigini baradaky güwänamasy bar bolanda awiasíyada hünär işine goýberilýär.

3. Awiasíya işgärleriniň düzümine girýän adamlary hünär işine rugsat bermegiň tertibi raýat awiasíyasy üçin raýat awiasíyasynyň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasíyasy üçin bolsa döwlet awiasíyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilýär.

38-nji madda. Awiasíya işgärleriniň şahadatnamalaryny ykrar etmek

Awiasíya işgärleriniň daşary ýurt döwleti tarapyndan berlen şahadatnamalary (güwänamalary), olara ýuridik güýç bermäge bildirilýän talaplaryň Türkmenistanyň döwlet awiasíya kadalary tarapyndan bildirilýän in pes talaplaryna laýyk gelyän ýa-da olardan ýokary geçýän şertlerinde, olar Türkmenistanda hakyky diýlip ykrar edilýär.

39-njy madda. Awiasíya işgärlerini taýýarlamak, gaýtadan taýýarlamak we olaryň hünärini ýokarlandyrmak

1. Raýat awiasíyasynyň awiasíya işgärlerini taýýarlamak, gaýtadan taýýarlamak we olaryň hünärini ýokarlandyrmak degişli güwänamasy bar bolan awiasíya okuw mekdeplerinde, taýýarlaýyş, gaýtadan taýýarlaýyş we hünäri ýokarlandyryş merkezlerinde, beýleki ýöriteleşdirilen edaralarda, şol sanda Türkmenistanda ykrar edilýän güwänamasy bolan daşary ýurt döwletleriniň çäginde ýerleşenlerde, amala aşyrylýar.

Döwlet awiasíyasynyň awiasíya işgärlerini taýýarlamak, gaýtadan taýýarlamak we hünäri ýokarlandyrmagyň tertibi döwlet awiasíyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýär.

2. Okuw mekdeplerini, beýleki ýöriteleşdirilen edaralary, döwlet we raýat awiasíyasynyň awiasíya işgärlerini taýýarlaýyş, gaýtadan taýýarlaýyş we hünäri ýokarlandyryş merkezlerini güwälandirmek döwlet we raýat awiasíyasynyň çygrynda degişli ygtyýarly edaralar tarapyndan geçirilýär.

3. Aeroportlaryň administrasiýalary, howa gämileriniň ulanyjylary we beýleki ýuridik şahslar ýolagçylara hyzmat etmek bilen baglanyşykly işgärler taýýarlanylanda we gaýtadan taýýarlanylanda mätäç bolan ýolagçylara ilkinji lukmançylyk kömegini, şeýle hem maýyplygy bolan ýolagçylara zerur kömegi we hyzmatlary bermek boýunça işi utgaşdyrmakda işgärleriň ýörite taýýarlygyny göz önünde tutmaga borçludylar.

40-njy madda. Howa gämisiniň ekipaży

1. Howa gämisiniň ekipažy uçuş ekipažyndan (serkerdeden, uçuş düzüminiň beýleki adamlaryndan) we kabina ekipažyndan (bort operatorlardan we bort ýolbeletlerden) ybaratdyr.

2. Howa gämisiniň ekipažynyň düzümi howa gämisiniň görnüşine, derejesine we niýetlenilişine, şeýle hem onuň ulanylyşynyň maksatlaryna we şertlerine baglylykda işläp taýýarlaýjy we buýrujy tarapyndan kesgitlenilýär hem-de howa gämisiniň her bir görnüşiniň uçuş-ulanyş resminamalarynda görkezilýär. Howa gämisiniň ekipažynyň düzümine raýat awiasiyasynyň gämileri üçin raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasiyasynyň gämileri üçin howa gämisi garamagynda durýan degişli ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýän tertipde, şol howa gämisini ulanmak bilen baglanyşykly başga awiasiya işgärleri hem girizilip bilner.

3. Uçuş ekipažy doly düzümde bolmadyk ýagdaýynda howa gämisiniň uçuşyna ýol berilmeýär.

41-nji madda. Howa gämisiniň serkerdesi

1. Pilotyň (uçarmanyň) hereket edýän güwänamasy (şahadatnamasy) bolan, şeýle hem şol görnüşli howa gämisini özbaşdak dolandyrmak we ekipaža ýolbaşçylyk etmek üçin zerur taýýarlygy we tejribesi bolan adam howa gämisiniň serkerdesi bolup biler.

2. Ekipažy bir pilotdan (uçarmandan) ybarat bolan howa gämisini özbaşdak dolandyrmagy amala aşyrýan pilot (uçarman), şeýle hem uçuş taýýarlygy maksatnamasyna laýyklykda howa gämisini dolandyrmagy özbaşdak ýerine ýetirýän uçuş okuw mekdebiniň kursanty (talyby) howa gämisiniň serkerdesi diýlip ykrar edilýär.

42-nji madda. Howa gämisiniň serkerdesiniň hukuklary

1. Howa gämisiniň serkerdesi ekipažyň ähli işine ýolbaşçylyk edýär, gämide berk düzgün-nyzamy we tertibi, gäminiň uçuşlarynyň we ulanylyşynyň kadalarynyň berjaý edilmegini üpjün edýär, şeýle hem bortdaky adamlaryň howpsuzlygyny, gäminiň we emlägiň abat saklanmagyny üpjün etmek üçin zerur çäreleri görýär.

2. Howa gämisiniň serkerdesi şu aşakdakylara hukuklydyr:

1) howa gämisiniň uçmagy, uçuşy we gonmagy, şeýle hem uçuşy bes etmek we uçulan ýere gaýdyp gelmek ýa-da mejburi gonmak hakynda gutarnykly karary kabul etmäge. Şeýle çözügüt uçuşyň howpsuzlygyna görnetin wehim salnan halatynda, şeýle hem adamlaryň janyny halas etmek, daşky gurşawa zyýan ýetirilmeginiň önüni almak maksady bilen alnyp barylýan hereketler barada howa hereketini dolandyrýan edara hökman habar bermek we mümkin boldugyça uçuşlaryň kadalarynyň talaplaryny berjaý etmek bilen uçuşyň meýilnamasyndan, howa hereketini dolandyrýan edarasynyň görkezmesinden we uçuş tabşyrygyndan çykmak bilen kabul edilip bilner;

2) öz ygtyýarlygynyň çäklerinde howa gämisiniň bortundaky islendik adama gyşarnyksyz ýerine ýetirilmegine degişli bolan buýruklary we tabşyryklary bermäge;

3) ýolagçyda (ýolagçylarda), el goşunda we bagažda uçuşyň howpsuzlygyna wehim salýan maddalaryň we närseleriň bardygy hakynda şübhelenmäge ýeterlik esaslar bolanda, howa gämisiniň bortunda oňa (olara) gözden geçirişi geçirmek barada karar kabul etmäge;

4) öz hereketleri bilen uçuşyň howpsuzlygyna gös-göni wehim salýan we onuň buýruklaryna tabyn bolmaýan adamlara ähli zerur çäreleri görmäge. Howa gämisiniň golaýdaky aerodroma gelmegi bilen howa gämisiniň serkerdesi şeýle adamlary gämiden çykaryp biler, jenaýat alamatlary bolan hereketler amala aşyrylan halatynda olary degişli edaralara berip biler;

5) uçuşyň howpsuzlygyny üpjün etmek we howa gämisini gondurmak üçin zerur bolsa ýangyjy dökmek, bagažy, ýüki we poçtany taşlamak hakynda gutarnykly çözgüdi kabul etmek.

3. Mejbury gonulan halatynda howa gämisiniň serkerdesi ygtyýarlyklaryny ygtyýarly edaralara berýänçä, gäminiň bortundaky ähli adamlaryň hereketlerine ýolbaşçylyk edýär.

V BAP. AERODROMLAR WE AEROPORTLAR

43-nji madda. Aerodromlaryň we aeroportlaryň toparlara bölünişi

1. Aerodrom (dikuçar duralgasy) munuň özi howa gämileriniň uçmagy, gonmagy, sürlüp öwürilmegi, durmagy we olara hyzmat edilmegi üçin ýörite enjamlaşdyrylan ýer ýa-da suw bölegidir.

2. Awiasiyanyň görnüşine degişlidigine baglylykda aerodromlar raýat, harby we bilelikde ýerleşdirilýän ýa-da bilelikde peýdalanylýan aerodromlara bölünýär.

3. Dürli pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň garamagynda bolan howa gämileriniň ýerleşýän raýat ýa-da döwlet awiasiyasynyň aerodromy bilelikde ýerleşdirilýän aerodrom diýlip ykrar edilýär.

4. Aerodromda ýerleşdirmek hukugy bolmazdan raýat awiasiyasynyň howa gämileriniň uçuşlaryny ýerine ýetirýän döwlet awiasiyasynyň aerodromy bilelikde peýdalanylýan aerodrom diýlip ykrar edilýär.

5. Howa giňişliginden dürli peýdalanyjylar tarapyndan aerodromlara bilelikde ýerleşdirilmegi ýa-da olardan bilelikde peýdalanylmagy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýän tertipde amala aşyrylýar.

6. Aeroport, munuň özi howa gämilerini kabul etmäge we ugratmaga hem-de howa arkaly daşawyşlara hyzmat etmek üçin niýetlenilen, şu maksatlar üçin aerodromy,

aeromenzili, beýleki ýerüsti desgalary, şeýle hem zerur gerek bolan gurallary we işgärleri bar bolan desgalar toplumydyr.

7. Aeroportlar niýetlenilişi boýunça içerki we halkara aeroportlara bölünýär.

8. Halkara aeroporti, munuň özi halkara uçuşlaryny amala aşyran howa gämilerini kabul etmek, goýbermek we hyzmat etmek üçin we şol maksatlar üçin serhet, gümrük, migrasiýa we karantin gözegçilik nokatlary bilen aeromenzili bar bolan döwlet tarapyndan bölünip berlen aeroportdyr.

44-nji madda. Aerodromlaryň, aeroportlaryň we Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň gurluşygy we durkunyň täzelenmegi

1. Aerodromlaryň, aeroportlaryň, gonyş meýdanlarynyň we Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň gurluşygy we durkunyň täzelenmegi üçin ýer bölekleriniň bölünip berilmegi Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda geçirilýär.

2. Aerodromlar we aeroportlar üçin ýer bölekleriniň möçberleri Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýän düzgünlere laýyklykda bellenilýär.

3. Gözleg işlerini geçirmek, aerodromlaryň, aeroportlaryň we Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň taslamalaryny düzmek, gurmak, durkuny täzelemek we başga ýere göçürmek Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýän tertipde degişli ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, ýerine ýetiriji häkimiýetiň merkezi edaralary bilen ylalaşylýar.

4. Aerodromlaryň we Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň gurluşygy we durkunyň täzelenmegi awiasiýa sesleriniň, awiasiýa hereketlendirijileriniň emissiyasynyň, elektromagnit we beýleki şöhlenenmeleriň zyýanly täsirini aradan aýyrmak hasaby bilen amala aşyrylmalydyr.

5. Aeroportlaryň taslanymagy we gurluşygy maýyplygy bolan adamlaryň aýratyn isleglerini nazara almak bilen olar üçin zerur umumylykda peýdalanylýan ýerleriň, ulag we aragatnaşyk serişdeleriniň elýeter bolmagyny üpjün edýän enjamlaryň bolmagyny göz önünde tutmalydyr.

Aeroportlaryň enjamlaşdyrylmagy maýyplygy bolan ýolagçylary mündürmegi we düşürmegi olaryň şahsy mertebe duýgularyny kemsitmezden guralmagyny göz önünde tutmalydyr.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

45-nji madda. Aerodromlaryň we aeroportlaryň, şeýle hem Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň güwälendirilmegi

1. Awiasiyada peýdalanylýan aerodromlar we aeroportlar hökmany güwälendirilmäge degişlidir. Bu aerodromlary we aeroportlary, olaryň gurallaryny güwälandirmegiň tertibi we şol gurallaryň sanawy Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary bilen kesgitlenilýär.

2. Howa hereketini guramak üçin niýetlenilen jaýlaryň, desgalaryň, kommunikasiýalaryň toplumlary, şeýle hem howa hereketine, nawigasiya, gonmaga we aragatnaşyga hyzmat ediş serişdeleriniň we ulgamynyň ýerüsti obýektleri Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleri bolup durýar. Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleriniň sanawy Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary bilen kesgitlenilýär.

3. Aerodromlara we aeroportlara bildirilýän talaplar Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary tarapyndan bellenilýär we bu aerodromlaryň we aeroportlaryň taslamalarynyň düzülmegine, gurluşygyna, kabul edilmegine, ulanylmagyna we abatlanýlmagyna gatnaşýan ähli döwlet dolandyryş edaralary, şeýle hem ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan berjaý edilmegi üçin hökmanydyr.

4. Aerodromlarda oturdylýan radiotehniki, ýagtylandyryş tehniki we meteorologik gurallar, şeýle hem Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň obýektleri ulanmagyň degişli ýaramlylyk güwänamasy bilen tassyk edilýän ulanmaga ýaramlylyk ölçegleriniň talaplaryna laýyk gelmelidir.

5. Aerodromlaryň we aeroportlaryň olara bildirilýän talaplara laýyk gelmegine döwlet gözegçiligi degişlilikde döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara we raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan amala aşyrylýar.

46-nji madda. Aerodromlaryň döwlet belligine alynmagy

1. Raýat aerodromlarynyň ählisi ulanyja bellige alnandygy barada şahadatnamanyň berilmegi bilen Türkmenistanyň raýat aerodromlarynyň döwlet sanawynda bellige alynmaga degişlidir.

Raýat aerodromlaryny bellige almagyň tertibi raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilýär.

2. Döwlet awiasiyasynyň aerodromlary we bilelikde ýerleşdirilýän ýa-da bilelikde peýdalanylýan aerodromlary bellige almagyň tertibi we peýdalanmagyň şertleri Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýär.

47-nji madda. Aerodromlaryň we aeroportlaryň ulanylmagyna rugsat berilmegi

1. Raýat awiasiyasynda peýdalanylýan aerodromlaryň we aeroportlaryň ulanylmagyna rugsat berilmegi degişli güwänamalar esasynda raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Döwlet awiasiyasynyň aerodromlary döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilen tertipde ulanylmaga goýberilyär.

3. Türkmenistanyň raýat aerodromlarynyň döwlet sanawynda bellige alnandygy baradaky şahadatnamasy bolmazdan raýat awiasiyasynyň aerodromynyň ulanylmagyna ýol berilmeyär.

4. Aerodromy ulanyjy – güwänamany saklaýjy aerodromyň ulanylmagynyň bütin dowamynda onuň ýaramlylyk ölçegleriniň talaplaryna laýyk gelmegini üpjün edýär.

5. Aerodromy ulanyjy diýlip, eýeçilik hukugy, kärende şertnamasy ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan beýleki esaslar boýunça şol aerodrom degişli bolan Türkmenistanyň, şeýle hem başga döwletiň ýuridik ýa-da fiziki şahsy ykrar edilýär.

6. Raýat awiasiyasynyň aerodromynyň ulanmak baradaky talaplara laýyk gelmeýän ýa-da Türkmenistanyň döwlet awiasiya kadalary bilen bellenilen talaplaryň bozulan halatynda raýat awiasiyasynyň aerodromynyň ýaramlylyk güwänamasynyň hereketi bu güwänamany beren ygtyýarly edara tarapyndan togtadylyp ýa-da ol ýatyrylyp bilner.

48-nji madda. Aerodroma golaý ýerde obýektleriň gurulmagy we ýerleşdirilmegi

1. Aerodroma golaý ýerde howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygyna wehim salyp biljek ýa-da aerodromlaryň radiotehniki serişdeleriniň kadaly işlemegi üçin päsgelçilik döredip biljek jaýlaryň, desgalaryň, aragatnaşyk liniýalarynyň, ýokary woltly elektrik geçiriji liniýalaryň, radiotehniki we beýleki obýektleriň taslamalaryny düzmek, gurmak we ýerleşdirmek boýunça işler aerodromyň eýesi we ony ulanmaga hukuk berýän güwänamany (rugsady) beren ygtyýarly edara bilen ylalaşylmalydyr.

2. Aerodromlara golaý ýerlerde senagat, raýat we ýaşayyş jaý gurluşygy awiasiya sesleriniň, awiasiya hereketlendirijileriniň emissiyasynyň, elektromagnit we beýleki şöhlelenmeleriň ýetirip biljek ýaramaz täsirini aradan aýyrmagy hasaba almak bilen amala aşyrylmalydyr.

3. Aerodromyň töweregindäki çäklerde gurluşyk kadalarynyň bozulmagyna we beýleki bozulmalara ýol beren kärhanalar, edaralar, guramalar we fiziki şahslar aerodromyň eýesiniň ýa-da ol tarapyndan ygtyýarly edilen şahsyň talap etmegi boýunça aerodromyň töweregindäki çäkde gurluşygy ýa-da başga hereketleri haýal etmän bes etmäge we goýberilen düzgün bozulmalaryny düzetmäge borçludylar.

49-njy madda. Aeroportyň ulag gatnawy we ilatly ýerler bilen aragatnaşygy

1. Aeroportlaryň golaýdaky şäherler we beýleki ilatly ýerler bilen yzygiderli ulag gatnawy bolmalydyr.

2. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary garamagyndaky çäklerde gzyklanýan ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary bilen bilelikde aeroportlara alyp barýan ýollary gurmagy, durkuny täzelemegi, abadanlaşdyrmagy we ulanmagy, aeroportiň işiniň düzgünini hasaba almak bilen ýolagçy ulaglarynyň yzygiderli hereketini, şeýle hem şäherleriň we beýleki ilatly ýerleriň aeroportlar bilen telefon aragatnaşygyny we aragatnaşygyň başga serişdelerini üpjün edýärler.

3. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary aeroportlaryň ilatly ýerler bilen ulag aragatnaşygy guralanda maýyplygy bolan adamlar üçin zerur enjamlar oturdylan we ýörite bölünip berlen ýerleri bolan ulag serişdeleriniň peýdalanylmagyny göz önünde tutmaga borçludylar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

50-nji madda. Aerodromyň töweregindäki çäkde jaýlara we desgalara bellik etmek

1. Aerodromyň töweregindäki çäk (aerodroma ýanaşyk ýerleşýän, obýektlere hem päsgelçiliklere gözegçilik we olary hasaba alyş zolagy) - aerodromyň daş-töweregindäki bellenilen möçberler bilen çäklendirilen, üstünde howa gämileriniň manýowry amala aşyrylýan ýerler.

2. Howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygyny üpjün etmek maksady bilen aerodromyň töweregindäki çäkde ýerleşen jaýlaryň we desgalaryň eýeleri bellenilen kadalara laýyklykda öz hasabyna şol jaýlarda we desgalarda gijeki we gündizki bellik nyşanlaryny we gurluşlary ýerleşdirmäge borçludylar.

3. Aerodromlaryň tanalmagy üçin kabul edilen bellik nyşanlaryna we gurluşlara meňzeş haýsydyr bir nyşanlary we gurluşlary aerodromlara golaý ýerde ýerleşdirmek gadagandyr.

51-nji madda. Aerodromlaryň ýapylmagy

Aerodromlaryň ýapylmagy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenen tertipde amala aşyrylýar.

VI BAP. HOWA GÄMILERINIŇ UÇUŞLARY

52-nji madda. Uçuşlary ýerine ýetirmegiň guralyşy we kadalary

1. Howa gämisiniň uçup gitmek maksady bilen öz çekiş güýjüniň hasabyna gäminiň hereket edip başlan pursadyndan, gonandan soňra onuň durýan pursadyna çenli, şeýle hem onuň howada saklanýan pursady uçuşda bolýan gämi diýlip hasap edilýär.

2. Howa gämileriniň Türkmenistanyň howa giňişligindäki uçuşlary Türkmenistanyň howa giňişliginde uçuşlaryň kadalaryna laýyklykda ýerine ýetirilýär.

3. Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawynda bellige alnan howa gämileriniň ähli uçuşlary Türkmenistanyň Döwlet Baýdagy astynda ýerine ýetirilýär.

4. Uçuşlary guramagyň tertibi raýat awiasiyasynyň howa gämileri üçin raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan, döwlet awiasiyasynyň howa gämileri üçin bolsa, döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär.

53-nji madda. Howa gämisiniň uçuşyna rugsat bermek

1. Döwlet we bellige alyş ýa-da hasaba alyş tanadyjy belgileri bolan, ulanyş-tehniki resminamalaryna laýyklykda üpjün edilen we gurat ýagdaýda bolan howa gämisi şu aşakdakylar bolanda uçuşa goýberilýär:

1) degişli uçuş şertlerinde şu görnüşdäki howa gämisinde uçuşa taýýarlanan we goýberilen ekipažy;

2) ýangyjyň zerur mukdary;

3) uçuş tabşyrygy;

4) şu Kodeksde we awiasiyanyň işini düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan gämä degişli we beýleki resminamalar.

2. Synag uçuşlaryny ýerine ýetirýän howa gämileri üçin Synag uçuşlaryny geçirmegiň kadalaryna laýyklykda bellenen talaplardan çykmalara ýol berlip bilner.

54-nji madda. Howa gämisiniň bort resminamasy

1. Her bir raýat howa gämisiniň bortunda şu resminamalar bolmalydyr:

1) gäminiň resminamalary:

a) döwlet belligine alnandygy hakynda şahadatnama;

b) uçuşa ýaramlylyk güwänamasy (uçuşlara ýaramlylygy baradaky şahadatnama);

ç) bort we sanitariýa žurnallary;

d) eger howa gämisi radiogurallar bilen enjamlaşdyrylan bolsa, onda bort radiostansiýasyna bolan rugsatnama;

e) uçuşda ulanmak boýunça gollanma;

ä) ulanyjynyň güwänamasy (şahadatnamasy) (göçürilen nusga);

2) ekipažyň her bir agzasyna degişli resminamalar;

3) raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan göz önünde tutulan resminamalar;

4) halkara uçuşlary ýerine ýetirgende halkara uçuşlarynyň kadalarynda göz önünde tutulan beýleki resminamalar.

2. Döwlet awiasiyasynyň howa gämisiniň bortunda sanawy döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýän resminamalar bolmalydyr.

55-nji madda. Howa gämisini uçuşda ulanmak boýunça gollanma

1. Howa gämisiniň her bir görnüşi üçin öndüriji tarapyndan howa gämisini uçuşda ulanmak boýunça gollanma işlenilip taýýarlanylýar.

2. Howa gämisini ulanmak uçuşda ulanmak boýunça gollanmanyň talaplaryna laýyklykda amala aşyrylýar, muňa gollanmada göz önünde tutulmadyk uçuşyň howpsuzlygyny üpjün etmek maksady bilen ondan çykmak talap edilýän aýratyn halatlar girmeyär.

56-njy madda. Howa gämileriniň uçuşlaryny üpjün etmek

1. Howa gämisiniň uçmagyndan öň howa gämisi, onuň ekipažy we beýleki awiasiya işgärleri, uçuş we gonuş aerodromlary taýýarlamak işleri ýerine ýetirilýär.

2. Uçuşlaryň meteorologik, inžener-awiasiya, aerodrom, radioelektrotehniki, aeronawigasiya-maglumat beriş we üpjünçiligiň beýleki görnüşleri degişli gulluklar tarapyndan raýat awiasiyasy üçin - raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan, döwlet awiasiyasy üçin howa gämisi bolan degişli döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan işlenilip taýýarlanylýan standartlara we kadalara laýyklykda amala aşyrylmalydyr.

3. Howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygyny üpjün etmek gös-göni howa gämilerini, aeroportlary, aerodromlary ulanyjynyň we howa hereketine hyzmat edýän edaralaryň üstüne ýüklenilýär.

57-nji madda. Howa gämisiniň uçmagyna rugsat berilmegi

Howa gämisiniň uçmagyna beýan edilen uçuş meýilnamasy bar bolanda howa hereketine hyzmat edýän edara tarapyndan rugsat berilýär.

58-nji madda. Howa gämileriniň uçuşlary

1. Howa gämisiniň uçuşy howa giňişliginden peýdalanyjy tarapyndan Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň degişli edarasyna berlen uçuş

meýilnamasyna laýyklykda, howa giňişliginden peýdalanmaga rugsat bar bolanda ýerine ýetirilýär, muňa howa gämisi tarapyndan howa hüjümini serpikdirilmegi, Türkmenistanyň Döwlet serhediniň bozulmagynyň ýa-da Türkmenistanyň çäGINE ýaragly girilmeginiň önüni alynmagy we bes edilmegi, tebigy we tehnogen häsiýetli adatdan daşary ýagdaýlarda kömek berilmegi, howa gämileriniň we olaryň ýolagçylarynyň hem-de ekipažlarynyň gözlenilmegi we howpsuz ýere geçirilmegi, Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak tertibiniň bozulmagynyň önüni alynmagy we bes edilmegi, şeýle hem Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýän ýörite çäklerde howa gämileriniň uçuşlarynyň ýerine ýetirilmegi halatlarynda ýerine ýetirilýän uçuşlar girmeyär.

2. Uçuşlaryň meýilnamalaryny bermegiň şertleri, tertibi we görnüşleri Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama bilen bellenilýär.

3. Uçuşyň meýilnamasyndan çykmalara howa hereketini dolandyryýan edaranyň rugsat bermegi bilen ýol berilýär, muňa şu Kodeksiň 42-nji maddasynda göz önünde tutulan halatlar girmeyär.

4. Howa gämileriniň Türkmenistanyň howa giňişliklerindäki uçuşlary howa ýollary, ýerli howa liniýalary we bellenilen ugurlar boýunça ýerine ýetirilýär.

5. Bellenilen ugurlar boýunça hem-de howa ýollarynyň we bellenilen ugurlaryň daşyndaky ýerlerde uçuşlara howa hereketini dolandyryýan degişli edara bilen ylalaşylmagy boýunça ýol berilýär.

6. Eger-de howa gämisi uçuşy ýerine ýetireninde howa ýolundan ýa-da bellenilen ugurdan (howa hereketini dolandyryýan edara bilen ylalaşylan ýerden ýa-da ugurdan) gyşaran bolsa, howa gämisiniň serkerdesi bu barada haýal etmän howa hereketini dolandyryýan edara habar bermäge borçludyr we onuň görkezmelerini goldanyp, howa gämisini uçuşyň meýilnamasynda göz önünde tutulan howa ýoluna, uçuşyň bellenilen ugruna (howa hereketini dolandyryýan edara bilen ylalaşylan ýere ýa-da ugra) getirmelidir.

59-njy madda. Uçuş ýerine ýetirilende radio aragatnaşygy

1. Uçuşda bolýan howa gämisi bilen howa hereketini dolandyryýan edaranyň arasynda hemişelik radio aragatnaşygy saklanylmalydyr.

2. Raýat awiasiyasynda iki taraplaýyn radio aragatnaşygyny amala aşyrmak üçin raýat awiasiasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan peýdalanyjylara awiasiya nawigasiýasy üçin ýygylýan berkidilýär, olar Radio aragatnaşygynyň halkara reglamenti tarapyndan bölünip berilýär.

3. Howa gämisiniň bortunda radio aragatnaşygy serişdelerinden peýdalanmagyň tertibi ýörite kadalar bilen kesgitlenilýär.

4. Türkmenistanyň çäklerinde howa hereketini dolandyrmak ulgamyndaky radio aragatnaşygy türkmen, rus we iňlis dillerinde alnyp barylýar.

5. Aragatnaşyk ýitende howa gämisiniň serkerdesi radio aragatnaşygy kesilende bellenen kadalar boýunça uçuşy ýerine ýetirmäge geçmäge we radio aragatnaşygyny dikeltmek üçin çäreleri görmäge borçludyr.

6. Gözegçilik alnyp barylmaýan howa giňişliklerinde bolan howa gämileriniň ekipažlary öz aralarynda radio aragatnaşygyny saklaýarlar we adatdan daşary ýagdaýda heläkçilikde ulanylýan ýollar bilen howa hereketini dolandyryan golaýdaky edara maglumat bermäge borçludurlar.

60-njy madda. Surat almak, kino üçin surata düşürmek we ýeriň üstüni zondirlemek

Howa gämisiniň bortundan surat almaga, kino üçin surata düşürmäge we ýeriň üstüni zondirlemäge döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenen tertipde ýol berilýär.

61-nji madda. Ilatly ýerleriň üstünden uçuşlar

1. Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda başgaça bellenilmedik bolsa, howa gämileriniň ilatly ýerleriň üstünden uçuşlary howa gämileriniň adamlara, daşky gurşawa we onuň ýaşaýjylaryna ýaramaz täsirini aradan aýyrýan we howa gämisi gurat bolmadyk halatynda şol ýerleriň çäginde daşarda ýa-da ilatly ýerleriň çäginde şu maksatlar üçin ýörite göz önünde tutulan gonus meýdançalarynda gonup biler ýaly mümkinçilik berýän in pes belentlikde geçirilip bilner.

2. Howa gämileriniň ählisi üçin ýeke-täk bolan ýa-da howa gämileriniň görnüşler boýunça aýratynlykdaky uçuşyň in pes belentligi Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama tarapyndan kesgitlenilýär.

3. Aerodromyň uçuş-gonus zolagynyň ýerleşşi howa gämisine ilatly ýeriň üstünden geçmezden uçup gitmäge we gonmaga girmäge mümkinçilik bermeýän, şeýle hem halas ediş işlerini geçirmek bilen baglanyşykly uçuşlary ýerine ýetirmek zerur bolan halatlarynda şu kadadan çykmalara ýol berilýär.

4. Sesden ýokary tizlikde uçýan howa gämileriniň uçuşlary umumy kadalar boýunça ses urgularynyň daşky gurşawa ýaramaz täsirini aradan aýyrýan belentlikde, ýa-da sesden ýokary tizlikdäki uçuşlar üçin ýörite bölünip berlen çäklerde ýerine ýetirilmelidir.

5. Howa gämileriniň ilatly ýerleriň üstünden görkezij uçuşlary Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň rugsat bermegi bilen ýerine ýetirilip bilner.

62-nji madda. Uçuşlaryň çäklendirilýän halatlary

1. Döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara döwletiň bähbitlerini, ekologik howpsuzlygy goramak maksady bilen kesgitlenen zolaklarda uçuşlary çäklendirip biler.

2. Uçuşlaryň çäklendirilen zolaklarynyň ýerleşýän ýeri we meýdanlary Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edaralary bilen ylalaşylmalydyr hem-de Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanyjylaryň dykgatyna ýetirilmelidir.

63-nji madda. Howply ýagdaýdaky gämilere we adamlara kömek bermek

Başga howa ýa-da deňiz gämisinden ýa-da içerki ýüzüsdäki gämiden betbagtçylyk signalyny kabul eden, ýa-da betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran gämini ýa-da howply ýagdaýda duran adamlary ýüze çykaran howa gämisiniň serkerdesi ähli halatlarda, eger bu oňa ynanylan gämi, ýolagçylar we ekipaž üçin wehim bilen baglanyşygy bolmasa, olara mümkin bolan kömegi bermäge, ol betbagtçylyk bolan ýeri kartada bellemäge we betbagtçylyk barada howa hereketini dolandyryan edara habar bermäge borçludyr.

64-nji madda. Düzgüni bozujy howa gämisi

1. Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagyň bellenilen tertibini bozmak bilen Türkmenistanyň döwlet serhedinden geçen howa gämisi düzgüni bozujy howa gämisi diýlip ykrar edilýär we ol uçuşlara gözegçilik edýän edaralaryň görkezmelerine tabyn bolmasa, gonmaga mejbur edilýär.

2. Düzgüni bozujy howa gämisi Türkmenistanyň howa giňişliginiň howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça ygtyýarly edaralarynyň talaby boýunça özüne görkezilen ýerde gonmalydyr.

3. Düzgüni bozujy howa gämisine mundan beýläk uçuşy dowam etdirmäge bolan rugsat bellenilen tertipde Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edaralary tarapyndan berilýär.

VII BAP. HALKARA UÇUŞLAR

65-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginde halkara uçuşlary ýerine ýetirmek

1. Halkara uçuş diýlip howa gämisiniň daşary ýurt döwletiniň serhedinden geçmek bilen amala aşyrylýan uçuşyna düşünilýär.

2. Türkmenistanyň döwlet we raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edaralary tarapyndan başga tertip bellenilmedik bolsa, Türkmenistanyň howa giňişliginde howa gämileriniň halkara uçuşlary bellenilen howa ýollary boýunça ýerine ýetirilýär.

3. Türkmenistanyň howa gämileriniň we daşary ýurt howa gämileriniň Türkmenistandan uçmagy, şeýle hem olaryň Türkmenistanyň çäginde gonmagy halkara uçuşlar üçin açyk aerodromlarda geçirilýär. Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edarasynyň rugsat bermegi boýunça howa gämileriniň uçmagynyň we gonmagynyň başga tertibine hem ýol berilýär.

4. Howa gämileriniň halkara uçuşlarynyň kadalary, halkara howa ýollaryna, halkara aeroportlara we howa gämileriniň halkara uçuşlary üçin açyk aerodromlara degişli aeronawigasiýa maglumatlary, şeýle hem halkara howa gatnawyny amala aşyrmak üçin zerur bolan beýleki maglumatlar Türkmenistanyň aeronawigasiýa maglumatlarynyň ýygyndysynda çap edilýär.

5. Howa gämileri tarapyndan Türkmenistanyň döwlet serhedinden geçmek onuň halkara ýollary bilen kesişýän ýerlerinde ýa-da şu maksatlar üçin ýörite bölünip berlen howa koridorlary boýunça ýerine ýetirilýär, muňa tertibi Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama bilen kesgitlenilýän uçuşyň aýratyn halatlary girmeýär.

6. Howa gämileriniň Türkmenistanyň howa giňişligindäki halkara uçuşlary şu Kodeksiň düzgünleriniň, Türkmenistanyň döwlet awiasiyä kadalarynyň we awiasiyäniň işini düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň talaplarynyň berjaý edilmegi bilen ýerine ýetirilýär.

7. Hazar deňzinden ýokardaky howa giňişliginde halkara uçuşlar amala aşyrylanda, howa hereketini dolandyrmagyň Türkmenistanyň üstüne ýüklenilen çäklerinde, Halkara raýat awiasiyä hakynda Konwensiýa laýyklykda bellenilen, açyk deňizden ýokarda uçuşlary amala aşyrmagyň hemme taraplar üçin hökmany bolan kadalary ulanylýar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

66-njy madda. Türkmenistanyň howa gämileriniň halkara uçuşlary

1. Türkmenistanyň howa gämileriniň halkara uçuşlary şular esasynda amala aşyrylýar:

1) Türkmenistanyň halkara şertnamalarynyň;

2) degişli daşary ýurt döwletleriniň ygtyýarly edaralary tarapyndan berilýän yzygiderli bolmadyk (bir gezeklik) uçuşlary ýerine ýetirmäge rugsatnamalaryň.

2. Türkmenistanyň raýat awiasiyäsiniň howa gämilerine daşary ýurt döwletiniň howa giňişliginde yzygiderli bolmadyk (bir gezeklik) uçuşlara rugsatnama almaga soragnama raýat awiasiyäsiniň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasiyäsiniň howa gämilerine bolsa, Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi tarapyndan amala aşyrylýar.

3. Howa gämisiniň we onuň ekipažynyň degişli uçuşy ýerine ýetirmäge taýýarlygyna dahyly bolan ähli talaplar, şeýle hem üstünde ýa-da çäkleriniň üstünden uçuş ýerine ýetirilýän Türkmenistanyň we daşary ýurt döwletleriniň çäklerinde hereket edýän beýleki talaplar we kadalara berjaý edilen bolsa, soragnama bilen ýüz tutmak geçirilýär.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

67-nji madda. Türkmenistanyň howa giňişliginde daşary ýurt howa gämileriniň uçuşlary

1. Türkmenistanyň howa giňişliginde daşary ýurt howa gämileriniň uçuşlary şular esasynda amala aşyrylýar:

1) Türkmenistanyň halkara şertnamalarynyň;

2) bellenen tertipde Türkmenistanyň howa hereketini guramagyň bir bitewi ulgamynyň edarasy tarapyndan berilýän yzygiderli bolmadyk (bir gezeklik) uçuşlary ýerine ýetirmäge rugsatnamalaryň.

2. Yzygiderli bolmadyk (bir gezeklik) uçuşlara rugsatnamalary bermegiň tertibi Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmak hakynda düzgünnama bilen kesgitlenilýär.

3. Daşary ýurt howa gämileriniň ulanyjylary Türkmenistanyň howa giňişliginde halkara uçuşlaryna başlamazdan öň şeýle uçuşlary ýerine ýetirmäge rugsatnama berýän edara howa gämileriniň tapawutlandyryş belgilerini we uçuşy ýerine ýetirmegiň maksadyny öz wagtynda habar bermelidirler.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

68-nji madda. Türkmenistanyň çäginde daşary yurt döwletleriniň howa gämileriniň bort resminamalaryny ykrar etmek

1. Türkmenistanyň çäginde daşary ýurt howa gämisinde ýerleşýän bort resminamalary Türkmenistanyň ykrar eden raýat awiasiyasynyň halkara düzgünlerine laýyk gelýän bolsa, hakyky diýlip ykrar edilýär.

2. Daşary ýurt döwletiniň raýat awiasiyasynyň howa gämisi Türkmenistanyň çäginde gonanda halkara uçuşlary üçin hökmany bolan ähli resminamalarynyň barlagyny hem goşmak bilen gözden geçirmeklige raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edaralaryň işgärleri tarapyndan sezewar edilip bilner.

3. Howa gämisiniň bortunda halkara uçuşlary üçin bellenen resminamalaryň bolmazlygynda ýa-da howa gämisini gurat däl diýip çaklamaga esas bar bolanda raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan daşary ýurt howa gämisiniň uçmagy togtadylyp bilner.

69-njy madda. Halkara uçuşlary ýerine ýetirilende gümrük we beýleki kadalaryň ulanylmagy

1. Türkmenistana gelýän, ondan gidýän we onuň üstünden üstaşyr geçýän ähli howa gämilerine, olaryň ekipažlaryna we ýolagçylaryna, şeýle hem olaryň howa gämilerde Türkmenistana getirýän we ondan äkidýän emlägine Türkmenistana gelmek hem ondan

gitmek, emlägi getirmek we alyp gitmek we Türkmenistanyň çäklerinden üstaşyr geçmek hakyndaky degişli gümrük, sanitariýa, karantin we beýleki kadalaryň hereketi degişlidir.

2. Serhet, gümrük, sanitariýa, karantin we migrasiýa gözegçiliginiň geçirilmegi Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

VIII BAP. AWIASIÝANYŇ IŞINE BIKANUN GATYŞYLMAGYNYŇ ÖŇÜNI ALMAK

70-nji madda. Awiasiýa howpsuzlygy

1. Awiasiýa howpsuzlygy, munuň özi awiasiýa çygryndaky işe bikanun gatyşmak hereketlerinden awiasiýanyň goraglylygynyň ýagdaýydyr.

Awiasiýa howpsuzlygy aerodromlaryň ýa-da aeroportlaryň awiasiýa howpsuzlygy gulluklary, aerodromlaryň ýa-da aeroportlaryň gorag toparlary, ulanyjylaryň (awiasiýa kärhanalarynyň) awiasiýa howpsuzlygy gulluklary, şeýle hem Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bu hukuk berlen ygtyýarly edaralar tarapyndan üpjün edilýär.

2. Awiasiýanyň işine bikanun gatyşylmagy, munuň özi awiasiýanyň howpsuz hereket etmegine wehim salýan hereket (hereketsizlik) bolup, şol sanda şu aşakdakylary öz içine alýar:

- 1) adamlar bilen betbagtçylykly halatlaryň döredilmegini;
- 2) howa gämileriniň bikanun basylyp alynmagyny, alnyp gaçylmagyny we gabalmagyny;
- 3) ulanyşda bolan howa gämisiniň weýran edilmegini;
- 4) howa gämisiniň içinde ýa-da aeroportda girewe alynmagyny;
- 5) howa gämisiniň içine, aeroportuň binasyna ýa-da aeronawigasiýa enjamlarynyň ýerleşýän ýerine ýa-da gullugyna zorlukly aralaşylmagyny;
- 6) jenaýatçylykly maksatlar üçin howa gämisiniň içinde ýa-da aeroportuň binasynda ýaragyň, howply gurnamanyň ýa-da närsäniň ýerleşdirilmegini;
- 7) ölüm, agyr şikes ýa-da emläge we daş-töwerege düýpli zeper ýetirmek maksady bilen, ulanyşda bolan howa gämisinden peýdalanylmagyny;
- 8) uçuşda ýa-da ýerde bolan howa gämisiniň, ýolagçylaryň we ekipaž agzalarynyň, ýerüsti işgärleriň ýa-da aeroportdaky adamlaryň ýa-da raýat awiasiýasynyň serişdeleriniň we gulluklarynyň ýerleşýän ýerleriniň howpsuzlygyna wehim salýan galp maglumatyň habar berilmegini;

9) awiasıyanyň howpsuz hereket etmegine wehim salýan beýleki hereketleri (hereketsizligi).

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

71-nji madda. Awiasıya howpsuzlygynyň üpjün edilmegi

1. Howa gämilerini ulanyjylar, howa gämilerini kabul etmegi, goýbermegi we olara hyzmat etmegi amala aşyrýan kärhanalar, edaralar, guramalar Türkmenistanyň Döwlet serhet gullugy, Türkmenistanyň Döwlet gümrük gullugy, Türkmenistanyň Milli howpsuzlyk ministrligi, Türkmenistanyň Içeri işler ministrligi, Türkmenistanyň Goranmak ministrligi we beýleki pudaklaýyn dolandyryş edaralary bilen bilelikde hereket etmek bilen awiasıyany onuň işine bikanun gatyşmak hereketlerinden goramak we awiasıya howpsuzlygynyň talaplaryny üpjün etmek boýunça çäreleri görmäge borçludylar.

2. Şeýle çärelere şu aşakdakylar degişlidir:

1) aerodromyň gözegçilik edilýän zolagyna we uçuşlary radio we yşyklandyryjy tehnika taýdan üpjün edilýän aerodrom obýektleriniň çäklerine, şeýle hem aerodromyň çäklerinden daşarda ýerleşýän obýektlere keseki adamlaryň we ulagyň gözegçiliksiz barmagynyň önüni almak;

2) ýaraglary, ok-därileri, partlaýjy, radioaktiw, zäherleýji, ýeňil ot alýan we beýleki howa ulagy bilen daşamaga gadagan edilen howply maddalary we närseleri ýolagçylaryň ýaşyrynlykda geçirmek mümkinçiligini aradan aýyrmak;

3) ýaraglar we ok-däriler ulagly daşalanda şolaryň ýaragdan çykarylan görnüşde, howa gämileriniň ýolagçylardan üzňeleşdirilen arasy kesik böleklerinde bagažda daşalmagyny üpjün edýän ätiýaçlygyň aýratyn çärelerini girizmek;

4) howa gämileriniň abatlanýlmagyna, ulanylyşyna ýa-da hyzmat edilmegine gatnaşygy bolmadyk adamlaryň howa gämilerine aralaşmak mümkinçiligini aradan aýyran howa gämilerini duralgalarda gorap saklamak;

5) howa gämilerini ýörite gözden geçirmek;

6) howa gämilerini uçuşda ekipažlaryň howpsuz işlemegini üpjün edýän, şeýle hem howa gämisiniň bikanun ulanylmagyny aradan aýyran tehniki serişdeler bilen enjamlaşdyrmak;

7) awiasıyanyň işine bikanun gatyşylmagyna garsy hereket etmegiň ýörite işlenilip taýýarlanylýan beýleki çäreleri.

3. Türkmenistanyň raýat awiasıyasynyň işine bikanun gatyşylmagynyň önüni almak we bu mesele boýunça işiň utgaşykly alnyp barylýmagyny üpjün etmek üçin Türkmenistanyň

Ministrler Kabineti tarapyndan Türkmenistanyň raýat awiasiýasynyň awiasiýa howpsuzlygy boýunça pudagara topary döredilýär.

Awiasiýa howpsuzlygy boýunça pudagara topary döretmegiň we onuň işiniň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

4. Awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça çäreleri meýilleşdirmek we amala aşyrmak üçin ygtyýarly edara tarapyndan Türkmenistanyň raýat awiasiýasynyň awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmegiň Döwlet maksatnamasy, aeroportuň awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmegiň Maksatnamasy hem-de howa gämilerini ulanýan edaralaryň awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmegiň Maksatnamasy işlenip taýýarlanylýar we tassyklamak üçin Türkmenistanyň Ministrler Kabinetine iberilýär.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

72-nji madda. Uçuşyň öň ýanyndaky gözden geçiriş

1. Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda başgaça göz önünde tutulmadyk bolsa, uçuşyň öň ýanyndaky gözden geçiriş awiasiýa howpsuzlygyny üpjün etmek maksatlary bilen we awiasiýanyň işine bikanun gatyşmak hereketiniň edilmegi üçin peýdalanylýp bilinjek maddalary, materiallary we önümleri ýüze çykarmak üçin zerur bolan çäklerde amala aşyrylýar.

Howa gämileri, onuň bort ätiýaçlyklary, ekipažyň agzalary, ýolagçylar, bagaž, şol sanda ýolagçylaryň ýanynda bolan goşlar, şeýle hem ýükler we poçta ugratmalary uçuşyň öň ýanyndaky hökmany gözden geçirişe degişlidir.

2. Ýolagçy gözden geçirişden ýüz dönderende daşajyý onuň daşamak üçin töläň puluny gaýtaryp bermek bilen hereket edýän daşajyş kadalaryna laýyklykda howa arkaly daşajyş şertnamasyny bozmaga haklydyr.

3. Gözden geçiriş aeroportda ýa-da gös-göni howa gämisinde geçirilip bilner.

4. Uçuşda bolýan howa gämisinde gözden geçiriş ýolagçynyň razylygyna garamazdan, howa gämisiniň serkerdesiniň çözüdi boýunça geçirilip bilner. Şu maddanyň maksatlary üçin howa gämisi ýüklenenden soňra onuň daşky gapylary ýapylan pursadyndan we şol gapylardan islendik birini düşürmek üçin açylan pursadyna çenli howa gämisi uçuşda bolýan diýlip hasap edilýär.

5. Ýolagçylaryň, el goşlarynyň we bagažyň, şol sanda maýyplygy bolan ýolagçylaryň esbaplarynyň we hereket edýän serişdeleriniň uçuşyň öň ýanynda gözden geçirilmegi ýolagçylaryň mertebesini kemsitmeýän usullar bilen geçirilmelidir.

IX BAP. GÖZLEG WE HELÄKÇILIKDE HALAS EDIŞ IŞLARI

73-nji madda. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisi

1. Howa gämisine ýa-da onuň bortunda ýerleşýän adamlara gös-göni howp wehim salýan bolsa, ýa-da howa gämisi bilen radio aragatnaşygy ýitirilen we onuň bolýan ýeri näbelli bolsa, şol howa gämisi betbagtçylyga uçraýan diýlip ykrar edilýär.

2. Uçup ýokary galanda, uçuşda, gonanda ýa-da ýokardan gaçanda düýpli zeper ýeten, ýa-da doly zaýa bolan, şeýle hem aerodromdan başga ýerde gonmaga mejbur bolan howa gämisi betbagtçylyga uçran diýlip ykrar edilýär.

3. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisi Heläkçilikde halas ediş işlerini geçirmegiň kadalaryna laýyklykda haýal etmezden gözlenilmäge we halas edilmäge degişlidir.

74-nji madda. Howa gämilerini enjamlaşdyrmak we ekipažy betbagtçylyk halatyna taýýarlamak

1. Howa gämileri heläkçilikde halas ediş bort serişdeleri bilen enjamlaşdyrylan bolmalydyr, olaryň sanawy howa gämisiniň görnüşine we uçuşyň ýerine baglylykda raýat awiasiyasynyň howa gämileri üçin raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara, döwlet awiasiyasynyňkylyk üçin döwlet awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenilýär.

2. Howa gämisiniň ekipažynyň ähli agzalary heläkçilikde halas ediş taýýarlygynyň meýilnamasy boýunça we dürli fiziki-geografik we howa şertlerinde howa gämisiniň bortunda heläkçilik ýagdaýlary döwründe ýolagçylara kömek bermek boýunça ýörite okuw geçmäge borçludylar, ýolagçylar bolsa şeýle ýagdaýlarda nähili hereket etmelidigi barada we hususy hem-de bortdaky heläkçilikde halas ediş serişdelerinden peýdalanmagyň kadalary hakynda ekipaž tarapyndan hökmany gözükdirilen bolmalydyrlar.

75-nji madda. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisiniň ekipažynyň hereketleri

1. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisiniň ekipažy, mümkinçilik bolanda, Türkmenistanyň howa giňişliginde uçuşlaryň kadalary tarapyndan bellenilen tertipde degişli betbagtçylyk signalyny bermelidir, betbagtçylygyň häsiýeti hakynda howa hereketini dolandyryan edara habar bermelidir we ygtyýarlaryny ygtyýarly edaralara geçirýänçä bortda ýerleşýän ýolagçylaryň jany we saglygyny, emlägi, şeýle hem howa gämisiniň özüni gorap saklamak üçin mümkin bolan ähli çäreleri görmelidir.

2. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisiniň serkerdesi ygtyýarlaryny ygtyýarly edaralara geçirýänçä şol gämisiniň bortunda ýerleşýän ýa-da ýerleşen adamlaryň hereketine ýolbaşçylyk edýär.

76-njy madda. Betbagtçylyk signallary

1. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämilerini öz wagtynda ýüze çykarmak we ekipažlara hem-de ýolagçylara kömek bermek üçin betbagtçylygyň, gyssaglylygyň we howplulyk hakynda duýdurmagyň ýeke-täk halkara heläkçilik signallary belleniýär.

2. Halkara uçuşlarynda betbagtçylyk signallaryny bermek üçin bölünip berlen halkara ýygylarynda şol signallar gaýtalanyp berilýär.

77-nji madda. Betbagtçylyga uçraýan howa gämileri hakynda habar bermek

1. Kärhanalar, edaralar we guramalar betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämileri hakynda maglumatlaryň haýal edilmän geçirilmegi üçin bar bolan aragatnaşyk serişdelerini bermäge borçludylar.

2. Raýatlar özlerine mälim bolan howa gämileriniň betbagtçylyk halatlary hakynda häkimiýetiň ýerli edaralaryna ýa-da golaýdaky edaralara, kärhanalara we guramalara haýal etmän habar bermelidirler, olar öz nobatlarynda bu maglumaty Türkmenistanyň awiasiya gözleg-halas ediş gullugyna haýal etmän bermäge borçludylar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

78-nji madda. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämilerini, olaryň ýolagçylaryny we ekipažlaryny gözlemek we halas etmek. Heläkçilikde halas ediş işlerini ýerine ýetirmek

1. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämileriniň, olaryň ýolagçylarynyň we ekipažlarynyň gözleginiň we halas edilmeginiň guralmagyny Türkmenistanyň awiasiya gözleg-halas ediş gullugy amala aşyrýar.

2. Islendik döwletiň betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämilerini, olaryň ýolagçylaryny we ekipažyny gözlemek we halas etmek boýunça işler, gözleg-halas edişgüýçleriniň we serişdeleriniňýerleşdirilmegi, bu işler geçirilen döwründe olary üpjün etmek we olara hyzmat etmek tölegsiz ýerine ýetirilýär.

3. Türkmenistanyň awiasiya gözleg-halas ediş gullugy halkara şertnamalary esasynda beýleki döwletleriň heläkçilikde halas ediş edaralary bilen özara arkalaşyp hereket edýärler, öz işlerini gözleg-halas ediş we heläkçilikde işleri geçirmek üçin jogapkär bolan deňişli döwlet dolandyryş edaralary bilen utgaşdyrýar, şeýle hem onuň Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenýän tertipde ministrligleriň, pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň, kärhanalaryň, guramalaryň, edaralaryň we raýatlaryň güýçlerini we serişdelerini şu işlere çekmäge we peýdalanmaga hukugy bardyr.

4. Çäklerinde howa gämisi betbagtçylyga uçran ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, kärhanalar, edaralar we guramalar howa gämisini gözlemek we halas etmegi geçirmäge islendik mümkin bolan kömegi bermäge we gözleg-halas ediş gulluklary gelýänçä adamlary halas etmek, olara lukmançylyk we başga kömegi bermek, howa gämisini we

onuň bortunda ýerleşýän resminamalary, enjamlary we emlägi gorap saklamak, hadysanyň bolan ýeriniň goralyp saklanylmagyny üpjün etmek boýunça gaýragoýulmasyz çäreleri görmäge borçludylar.

5. Howa gämilerini, olaryň ýolagçylaryny we ekipažlaryny betbagtçylyk bolan ýerden howpsuz ýere geçirmek howa gämisiniň ulanyjysy tarapyndan amala aşyrylýar.

6. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran daşary ýurt howa gämilerine, olaryň ýolagçylaryna we ekipažlaryna kömek bermek Türkmenistanyň howa gämileri, olaryň ýolagçylary we ekipažlary bilen deň esaslarda amala aşyrylýar.

7. Betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran daşary ýurt howa gämilerine zerur kömegi bermek üçin şu aşakdakylar Türkmenistanyň çäğine goýberilip bilner:

1) başga döwletleriň gözleg-halas ediş güýçleri we serişdeleri;

2) howa gämileriniň eýeleri we ulanyjylary;

3) betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran howa gämisiniň bellige alnan ýurdunyň döwlet häkimiýet edarasynyň wekilleri. Şeýle rugsady bermegiň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

79-njy madda. Howa gämisini, onuň ýolagçylaryny we ekipažyny gözlemegi bes etmek

1. Ähli tehniki serişdeleri peýdalanmagy bilen gözlege görülen çäreler oňyn netije bermedik we diri galan adamlary halas etmek üçin hiç bir hakyky umyt galmadyk ýagdaýynda betbagtçylyga uçran Türkmenistanda bellige alnan howa gämisiniň gözlegini bes etmek hakyndaky çözügüt Türkmenistanyň adatdan daşary ýagdaýlar baradaky döwlet toparynyň ýolbaşçysy tarapyndan kabul edilýär.

2. Türkmenistanyň çäklerinde daşary ýurt howa gämisiniň, onuň ýolagçylarynyň we ekipažynyň gözlegini bes etmek hakyndaky çözügüt Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kabul edilýär.

3. Gözlegi resmi taýdan bes edilen howa gämisi, şol gäminiň ýa-da onuň döwür bölekleriniň ýerleşýän ýeri anyklanylmasa, onda ol nam-nyşansyz ýiten diýlip hasap edilýär.

80-nji madda. Türkmenistanyň çäğinden daşarda gözlemek we halas etmek

Türkmenistanyň çäklerinden daşarda betbagtçylyga uçraýan ýa-da uçran Türkmenistanyň howa gämileriniň, ýolagçylarynyň we ekipažlarynyň gözlegi hem-de

halas edilmegi Türkmenistanyň we degişli daşary ýurt döwletiniň gatnaşýan halkara şertnamalary esasynda guralýar hem-de amala aşyrylýar.

X BAP. UÇUŞLARYŇ HOWPSUZLYGY WE AWIASIÝA WAKALARYNY DERŇEMEK

81-nji madda. Howa gämileriniň uçuşynyň howpsuzlygynyň üpjün edilmegi

1. Awiasiya tehnikasyny işläp taýýarlamak, öndürmek, ulanmak, şol sanda tehniki taýdan hyzmat etmek we abatlamak, Türkmenistanyň howa giňişliginden peýdalanmagy guramak, howa hereketine hyzmat etmek we uçuşlary dolandyrmak, uçuşlary amala aşyrmak bilen bagly okuwlary geçirmek, şeýle hem awiasiya çygryndaky iş bilen baglanyşykly beýleki işler bilen meşgullanýan ýuridik we fiziki şahslar, daşajjylar we ulanyjylar uçuşlaryň howpsuzlygyny dolandyryş ulgamyny ornaşdyrmaga we hemişe kämilleşdirmäge hem-de awiasiya wakalarynyň önüni almak boýunça çäreleri görmäge borçludylar.

2. Raýat awiasiyasynyň çygrynda ýörite ygtyýarly edaralar we garamagynda döwlet awiasiyasynyň bölümleri bolan ygtyýarly dolandyryş edaralary howa gämileriniň uçuşlarynyň howpsuzlygynyň ýagdaýyna seljerme geçirýärler we degişlilikde raýat awiasiyasynyň we döwlet awiasiyasynyň howa gämileriniň gatnaşmagyndaky awiasiya wakalaryny duýdurmak boýunça önüni alyş çärelerini we Türkmenistanyň raýat awiasiyasynda uçuşlaryň howpsuzlygyny üpjün etmegiň Döwlet maksatnamasyny işläp taýýarlaýarlar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

82-nji madda. Awiasiya hadysasy ýa-da insidenti

1. Uçarman tarapyndan dolandyrylýan howa gämisi bilen bagly ýagdaýda, haýsydyr bir adamyň uçmak niýeti bilen howa gämisiniň bortuna münen pursadyndan başlap, borddaky bar bolan ähli adamlaryň ondan çykan pursadyna çenli, ýa-da uçarmansyz howa gämisiniň uçmak maksady bilen duran ýerinden gozganmaga taýýar bolan pursadyndan uçuşyň ahyrynda doly saklanylýan we güýç beriji esasy guralynyň öçürilýän pursadyna çenli howa gämisini ulanmak bilen baglylykda bolup geçen waka we onuň dowamynda şu aşakdaky ýagdaýlar emele gelen halatynda awiasiya hadysasy diýlip ykrar edilýär:

1) haýsydyr bir adam:

a) bu howa gämisinde bolmagynyň netijesinde;

b) howa gämisinden bölünip aýrylan bölekleri hem goşmak bilen, howa gämisiniň haýsydyr bir bölegi bilen gös-göni galtaşmagy netijesinde;

ç) reaktiv hereketlendirijiniň gazlarynyň çüwdüriminiň gös-göni täsiri netijesinde adamyň ölümüne getiren ten şikesini ýa-da agyr ten şikesini alan bolsa, ten şikesleriniň tebigy sebäpleriň netijesinde alnan, öz-özüne ýetirilen ýa-da başga adamlar tarapyndan ýetirilen ýa-da ýolagçylaryň we ekipažyň agzalarynyň barmagy üçin adatça açyk bolan zolaklaryň daşynda gizlenýän biletsiz ýolagçylara ten şikesleriniň ýetirilen halatlary muňa girmeýär;

2) howa gämisine zeper ýetirilmeginiň ýa-da onuň gurnamasynyň dargamagynyň netijesinde howa gämisiniň gurnamasynyň berkligi bozulyp, onuň tehniki ýa-da uçuş häsiýetnamalary ýaramazlaşan ýagdaýynda adatça iri abatlama ýa-da zeper ýeten böleginiň çalşyrylmagy talap edilýär, ýöne hereketlendirijiniň işlemedik ýa-da zeper ýetirilen ýagdaýy, haçan-da diňe bir hereketlendirijä zeper ýetende (kapot ýa-da kömekçi agregatlara), howa perrigine (winte), ganatyň uçlaryna, antennalara, maglumat beriji enjamlara, pilçelere, pneumatikalara, tormoz guralyna, tigirlere, garşylyklary azaldýan gurluşa, panellere, şassi gabsalaryna, oň tarapky aýnalaryna, howa gämisiniň daşky örtüğine (uly bolmadyk ýemşermeler ýa-da deşikler), ýa-da çekiji perrigin (wintiň) perlerine (lopastlaryna), guýruk perriginiň (wintiň) perlerine (lopastlaryna), şassisine ujypsyz zeper ýeten we doly (buz) ýagmasy, ýa-da guşlar bilen çaknyşmanyň netijesinde (radiolokator antennalarynyň daşky örtügi deşilende) zeper ýetmeler muňa degişli däldir;

3) howa gämisi nam-nyşansyz ýiten (resmi gözlegleriň bes edilmegi we howa gämisiniň bölekleriniň tapylan ýeriniň ýüze çykarylmalzlygy) ýa-da howa gämisiniň ýanyna barmak hiç-hili mümkin bolmadyk halatynda.

2. Awiasiýa hadysasyndan başga, howa gämisiniň ulanylmagy bilen baglylykda ýüze çykan, ulanmagyň howpsuzlygyna täsir edýän ýa-da täsir etmegi mümkin bolan awiasiýa wakasy insident diýlip ykrar edilýär.

3. Uçarman tarapyndan dolandyrylýan howa gämisi bilen bagly ýagdaýda, haýsydyr bir adamyň uçmak niýeti bilen howa gämisiniň bortuna münen pursadyndan başlap, bortdaky bar bolan ähli adamlaryň ondan çykan pursadyna çenli ýa-da uçarmansyz howa gämisiniň uçmak maksady bilen duran ýerinden gozganmaga taýýar bolan pursadyndan uçuşyň ahyrynda doly saklanylýan we güýç beriji esasy guralynyň öçürilýän pursadyna çenli bolup geçýän, awiasiýa hadysasynyň bolmagynyň ýokary ähtimallygyny görkezýän ýagdaýlar bilen bagly waka düýpli insident diýlip ykrar edilýär.

(2019-njy ýylyň 8-nji ýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

83-nji madda. Awiasiýa wakasy hakynda habar bermek

Awiasiýa wakasy hakynda ilkinji habarly bolan awiasiýanyň wezipeli adamlary özleriniň ygtyýarynda bar bolan aragatnaşyk serişdelerinden peýdalanmak arkaly bolan ýagdaý barada raýat ýa-da döwlet awiasiýasynyň işini dolandyrmagy amala aşyran edara we

howa gämisini ulanyja, şeýle hem beýleki ygtyýarly döwlet edaralaryna haýal etmän habar bermäge borçludyr.

84-nji madda. Derňewi guramak we geçirmek

1. Her bir awiasiýa wakasy hökmany derňelmäge degişlidir.
2. Awiasiýa wakasyny derňemegiň maksady awiasiýa wakasynyň sebäplerini anyklamak we geljekde olaryň öňüni almak boýunça çäreleri görmek bolup durýar, ýöne kimdir biriniň jogapkärçilik derejesini kesgitlemäge gönükdirilmeyär.
3. Awiasiýa wakasynyň derňewini geçirýän derňew toparyna kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň talaplaryna laýyklykda, derňew işinde doly garaşsyzlyk we çäklendirilmedik ygtyýarlyklar berilyär.

Awiasiýa wakasynyň derňewi kimdir biriniň günäsini ýa-da jogapkärçiligini ýüze çykarmaklyga gönükdirilen islendik kazyýet ýa-da administratiw önümçilikden aýratynlykda alnyp barylýar.

4. Awiasiýa wakasynyň derňewi awiasiýa wakasy baradaky maglumatlary toplamagy we seljermegi, olaryň döremeginiň sebäplerini anyklamagy, sebäplerini görkezmek bilen netijeleri taýýarlamagy we geljekde olaryň öňüni almak boýunça maslahatlary işläp taýýarlamagy öz içine alýar.

5. Howa gämileriniň gatnaşmagy bilen bolan awiasiýa wakalarynyň derňewi, toparlara bölünişi we hasaby raýat we döwlet awiasiýasynda bu ygtyýarlar üstlerine ýüklenen degişli garaşsyz ygtyýarly edaralar tarapyndan geçirilýär.

6. Awiasiýa wakalarynyň derňewini guramagyň we geçirmegiň tertibi degişlilikde raýat we döwlet awiasiýasy üçin howa gämileri bilen bolan awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça kadalaşdyryjy namalary bilen kesgitlenilýär.

7. Awiasiýa wakasynyň derňewi geçirilende toparyň başlygy jenaýat iş ýörediş häsiýeti bar bolan ähli hereketleri deslapky derňew edaralary bilen utgaşdyrmalydyr.

8. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, kärhanalar, edaralar, guramalar we raýatlar awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça toparyň işine ýardam bermek üçin ähli çäreleri görmäge borçludylar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

85-nji madda. Awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça toparyň ygtyýarlyklary

1. Awiasiýa wakasynyň derňewi topar tarapyndan geçirilýär.

Köp sanly pidalara ýa-da agyr netijelere getiren awiasiýa wakasynyň derňewi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan döredilýän Döwlet topary tarapyndan geçirilýär.

Derňew geçirmek üçin döredilýän toparda ygtyýarlandyrylan şahs (toparyň başlygy) belleniýär we topar onuň ýolbaşçylygynda haýal etmän derňewe başlaýar.

Derňew boýunça ygtyýarlandyrylan şahsyň bu derňewe gatnaşýan topar agzalarynyň haýal etmän işe girişmekleri üçin, ses ýazyjy bort enjamyny we howa hereketini dolandyryş bölüminiň ýazgylaryny goşmak bilen, derňewe degişli bolan howa gämisiniň böleklerini we materiallaryny jikme-jik gözden geçirmek üçin erkin almaga hem-de olara çäksiz ygtyýarlyk etmäge hukugy bardyr.

Ulanmagyň dowamynda bolup geçen we howa gämileri bilen bolan awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça kadalaşdyryjy namalary bilen bellenen sanawda kesgitlenen awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça toparlar degişlilikde döwlet ýa-da raýat awiasiýasynyň çygrynda awiasiýa wakalaryny derňemek boýunça ýörite ygtyýarly edaralar bilen ylalaşmak arkaly döwlet ýa-da raýat awiasiýasynyň düzüm birlikleriniň ýolbaşçylary tarapyndan belleniş bilner.

2. Awiasiýa wakasyny derňemek boýunça toparyň şu hukuklary bardyr:

1) awiasiýa wakasynyň ýagdaýlaryny aýdyňlaşdyrmak üçin betbagtçylyga uçran howa gämisiniň bortuna päsgelçiliksiz barmaga;

2) betbagtçylyga uçran howa gämisini, onuň düzüm böleklerini, betbagtçylyga uçran howa gämisiniň bortunda bar bolan ýa-da awiasiýa wakasynda daşyndan çekilen emlägiň degişlilikine garamazdan bu emlägi, şeýle hem howa gämileriniň uçuşlaryny üpjün edýän serişdeleri we obýektleri barlamaga;

3) bellenen tertipde ýuridik we fiziki şahslara awiasiýa wakasyny derňemek bilen baglanyşykly ylmyň we tehnikanyň degişli çygyrlaryndan bilimleri talap edýän barlaglary we işleri geçirmegi tabşyrmaga;

4) awiasiýa wakasyny görenleri, awiasiýa wakasynda gatnaşygy bolan we bolup biljek adamlary soraşdyrmaga, hukuk gorajjy edaralardan zerur maglumatlary almaga;

5) betbagtçylyga uçran howa gämisiniň işlenip taýýarlanmagynyň, synagdan geçirilmeginiň, öndürilmeginiň, ulanylmagynyň we abatlanýlmagynyň, awiasiýa işgärleriniň arasyndan adamlaryň taýýarlanylmagynyň, howa hereketiniň gurnalmagynyň, howa gämileriniň uçuşlarynyň ýerine ýetirilmeginiň we üpjün edilmeginiň ähli meselelerini öwrenmäge;

6) degişli ýerine ýetiriji häkimiýet edaralaryndan, şeýle hem ýuridik we fiziki şahslardan bu awiasiýa wakasy bilen baglanyşykly meseleler boýunça resminamalary we materiallary talap etmäge we almaga;

7) betbagtçylyga uçran howa gämisiniň ekipažynyň agzalarynyň, şeýle hem awiasíya işgärleriniň arasyndan degişli adamlaryň psihofiziologik ýagdaýyna barlaglar geçirmäge.

3. Gulluk iş saparynyň şahadatnamalaryny ýa-da olaryň awiasíya wakasyny derňemek boýunça toparyň işine gatnaşýandygyny tassyklaýan beýleki resminamalaryny görkezmegi bilen awiasíya wakasyny derňemek boýunça toparyň agzalarynyň, şeýle hem awiasíya wakasyny derňemek üçin çekilen adamlaryň awiasíya wakasynyň bolan ýerine barmakda ýa-da derňew maksatlary bilen gatnamakda gatnaw biletlerini nobatsyz almaga hukuklary bardyr.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

86-njy madda. Awiasíya wakasynyň bolan ýerindäki iş

1. Awiasíya wakasynyň bolan ýerinde geçirilýän derňew tebigy we tehnogen häsiýetli adatdan daşary ýagdaýlary ýok etmek boýunça alnyp barylýan işlere deňeşdirilýän aýratyn şertlerdäki işleriň derejesine degişlidir

2. Awiasíya wakasynyň bolan ýerinde işleýän hünärmenler işiň anyk şertlerini nazara almak bilen ýörite geýimler, aýakgaplar, enjamlar we gorag serişdeleri bilen üpjün edilmelidir.

3. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, harby bölümleriň serkerdeligi awiasíya wakasyny derňemek boýunça topara awiasíya wakasynyň bolan ýerini gorap saklamakda, betbagtçylyga uçran howa gämisiniň düzüm böleklerini we döwür böleklerini gözlemekde, ulag, aragatnaşyk serişdeleri, işlemek we dynç almak üçin jaýlar, iýmit, ýörite geýimler, aýakgaplar, enjamlar, gorag serişdeleri, şeýle hem takelaž, ýük işleriniň ýerine ýetirilmegi üçin serişdeleri bilen üpjün etmekde, ýerleri sanitariýa taýdan işlemekde we beýleki tebigaty goramak baradaky çärelerde ýardam bermäge borçludylar.

4. Awiasíya wakasynyň derňewine gatnaşyjylar hökmany döwlet ätiýaçlandyrmasyna degişlidirler.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

87-nji madda. Awiasíya wakasy bilen baglanyşykly materiallaryň goralyp saklanylmagyny üpjün etmek

1. Awiasíya wakasy bolup geçen howa gämisiniň ekipažynyň agzalary, ýuridik we fiziki şahslar, çäginde awiasíya wakasy bolup geçen ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary awiasíya wakasyny derňemek boýunça topar gelyänçä howa gämisiniň, onuň düzüm bölekleriniň we döwür bölekleriniň, obýektiv gözegçiliginiň bort we ýerüsti serişdeleriniň, bortunda bar bolan ýa-da awiasíya wakasynda daşyndan çekilen närseleriň,

şeyle hem bu howa gämisiniň işlenip taýýarlanylmagyna, synagdan geçirilmegine, öndürilmegine, abatlanylmagyna we ulanylmagyna hem-de onuň uçuşynyň üpjün edilmegine degişli bolan resminamalaryň goralyp saklanmagyny üpjün etmek boýunça zerur çäreleri görmäge borçludylar.

2. Betbagtçylyga uçran howa gämisi ýa-da onuň bölekleri demir ýol, awtomobil, suw ulaglarynyň hereketine ýa-da howa gämileriniň uçuşlaryna päsgelçilik döredýän bolsa, halas ediş işleriniň ýolbaşçysy ulagyň hereketini ýa-da uçuşlary dikeltmek maksatlary bilen bu gäminiň (onuň böleginiň) ýerleşişini we umumy ýagdaýyny deslap belläp, howa gämisini (onuň bölegini) göçürmek boýunça çäreleri görmäge borçludyr.

3. Awiasiya wakasyny, ol baradaky maglumatlary bilkastdan ýaşyrmakda, maglumatlary ýoýmakda, obýektiv gözegçiliginiň bort ýa-da ýerüsti serişdelerine, awiasiya wakasy bilen baglanyşykly beýleki materiallara zeper ýetirmekde ýa-da olary ýok etmekde günäkär ýuridik we fiziki şahslar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda jogapkärçilik çekýärler.

4. Awiasiya hadysasynyň derňewiniň barşynda awiasiya hadysasynyň derňewi bilen bagly bolmadyk maksatlarda alnan, aşakda görkezilen ýazgylar derňew toparynyň, deslapky derňew edaralarynyň we kazyýetiň çözüdine çenli aýan edilmäge degişli däldir:

1) howa gämisiniň ses ýazyjy bort enjamynyň ýazgylary we görnüp duran ýagdaýy bellige alyjy bort enjamynyň ýazgylary, şeýle hem okap bolýan islendik ýazgylar;

2) awiasiya hadysasynyň derňewi boýunça ygtyýarly edaranyň goragy astynda ýa-da gözegçiligi astynda saklanylýan ýazgylar;

3) derňewiň barşynda derňewi alyp barýan ygtyýarly edaralar tarapyndan alnan, derňewe gatnaşan şahslaryň beren düşündiriş ýazgylary;

4) howa gämisiniň ulanylmagy bilen bagly taraplaryň hat aragatnaşygy;

5) awiasiya hadysasyna gatnaşyjy şahslara degişli bolan lukmançylyk görkezijileri we gizlin maglumatlar;

6) howa hereketini dolandyryş bölümüniň ýazgylary we okap bolýan ýazgylar;

7) awiasiya hadysasyna ýa-da hadysa degişli maglumatlar, şol sanda ses ýazyjy bort enjamynyň ýazgylarynyň seljermesi we awiasiya hadysasyny derňemegiň barşynda ygtyýarly edara we ygtyýarly wekiller tarapyndan beýan edilen pikirler;

8) awiasiya hadysasy ýa-da hadysanyň derňewi barada gutarnykly hasabatynyň taslamasy.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019ý., №2,30-njy madda)

88-nji madda. Daşary ýurt döwletleriniň raýat howa gämileri bilen bolan awiasiya wakalaryny derňemek

1. Howa gämisini bellige alan döwletiň, ulanyjy döwletiň, işläp taýýarlan döwletiň we öndüriji döwletiň her biriniň derňewe gatnaşmak üçin ygtyýarly wekili, şeýle hem bir ýa-da birnäçe maslahatçyny bellemäge hukugy bardyr.

2. Ýüztutma esasynda derňewi geçirýän döwlete maglumatlary, enjamlary ýa-da bilermenleri berýän islendik döwletiň derňewe gatnaşmak üçin ygtyýarly wekili, şeýle hem bir ýa-da birnäçe maslahatçyny bellemäge hukugy bardyr.

3. Ygtyýarly wekiliň derňew boýunça ygtyýarlandyrylan şahsyň (derňew toparynyň başlygynyň) gözegçiligi astynda derňewiň ähli ugurlaryna, şol sanda şu aşakdakylara gatnaşmaga hukugy bardyr:

1) awiasiya hadysasynyň bolan ýerine barmaga;

2) döwükleri gözden geçirmäge;

3) şaýatlaryň görkezmelerini öz içine alýan maglumatlary almaga we soragnamalary hödürlemäge;

4) işe degişli bolan ähli maddy subutnamalary doly we tiz almak elýeterliligine;

5) işe degişli bolan ähli resminamalaryň nusgalaryny almaga;

6) maglumat göterijilerden ýazgylaryň açylyp okalmagyna gatnaşmaga;

7) awiasiya hadysasynyň bolan ýeriniň çäginde daşynda geçirilýän, bölekleri we abzallary gözden geçirmek, tehniki maslahatlaşmalar, synag etmek we mysaly taslama taýýarlamak ýaly derňew çärelerine gatnaşmaga;

8) maglumatlaryň seljerilmegi, bu ýagdaýyň netijelerini we ýüze çykmagyna ýardam eden sebäpleri takykklamak bilen bagly ara alyp maslahatlaşmalary we howpsuzlyk bilen bagly tekliplamalary goşmak bilen, derňewiň barşynda ýygnaqlara gatnaşmaga;

9) derňewiň her bir bölegi boýunça degişlilikde düşündiriş ýazgysyny düzmäge.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

89-njy madda. Awiasiya wakasyny derňemek bilen baglanyşykly işleri maliýeleşdirmek we çykdaýlaryň öwezini dolmak

1. Awiasiya wakasynyň bolan ýerinde derňew geçirmek bilen baglanyşykly çykdaýlaryň ählisi bu awiasiya wakasy bolup geçen howa gämisini ulanyjy tarapyndan maliýeleşdirilýär.

2. Awiasiýa wakasyny derňemekmaksady bilenylmy-barlag we konstruktorçylyk edaralary, awiasiýa senagatynyň guramalary we kärhanalary tarapyndan geçirilen barlaglar we synaglar bilen baglanyşykly çykadjylar bu awiasiýa wakasy bolup geçen howa gämisini ulanyjy tarapyndan maliýeleşdirilýär.

XI BAP. HOWA ARKALY DAŞAÝYŞLAR

90-njy madda. Awiasiýa kärhanasy we ulanyjy

1. Şu Kodeksiň maksatlary üçin awiasiýa kärhanasy diýlip, guramaçylyk-hukuk görnüşine we eýeçiliginiň görnüşine garamazdan işiniň esasy maksatlary ýolagçylary, bagažy, ýükleri, poçtany tölegli howa arkaly daşaýyşlaryny amala aşyrmak ýa-da awiasiýa işlerini ýerine ýetirmek bolan ýuridik şahsa düşünilýär.

2. Ulanyjy - eýeçilik hukugynda, kärende şertlerinde ýa-da beýleki kanuny esaslarda howa gämisi bolan, görkezilen howa gämisini uçuşlar üçin peýdalanýan we ulanyjynyň güwänamasy (şahadatnamasy) we işiň degişli görnüşine ygtyýarnamasy bar bolan ýuridik ýa-da fiziki şahsdyr.

Ulanyja bildirilýän talaplar Türkmenistanyň döwlet awiasiýa kadalary bilen kesgitlenilýär.

91-nji madda. Içerki we halkara howa arkaly daşaýyşlar

1. Howa gämisi arkaly tölegli ýa-da mugt amala aşyrylýan adamlaryň, bagažyň, poçtanyň ýa-da ýükleriň daşalmagyna howa arkaly daşaýyş diýlip düşünilýär.

2. Ugralýan, barylýan ýerleri we saklanyp geçilmegi göz önünde tutulan ähli ýerleri Türkmenistanyň çäginde ýerleşýän daşaýyşlara içerki howa arkaly daşaýyş diýlip düşünilýär.

3. Ugralýan we barylýan ýerler iki döwletiň çäklerinde ýerleşýän bolsa ýa-da şol bir döwletiň çäginde ýerleşýän hem bolsa, ýöne başga bir döwletiň çäginde saklanyp geçilmegi göz önünde tutulan bolsa, onda bu daşaýyşa halkara howa arkaly daşaýyş diýlip düşünilýär.

4. Daşaýyş diýlip, howa arkaly daşaýyşyň degişli görnüşini ýerine ýetirmäge ygtyýarnamasy we howa gämisini ulanyjynyň hukugy bar bolan ýuridik ýa-da fiziki şahs ykrar edilýär.

92-nji madda. Howa arkaly daşaýyşlary ýerine ýetirmek

1. Howa arkaly daşaýyşlar şertnama esasynda ýerine ýetirilýär. Her bir howa arkaly daşaýyş şertnamasy we onuň şertleri daşaýyş ýa-da oňa ygtyýarly edaralar ýa-da adamlar (agentler) tarapyndan daşamaga berlen resminama arkaly tassyklanylýar.

Daşamak üçin resminamalar şulardyr:

1) ýolagçyny gatnatmak üçin - bilet;

2) ýolagçynyň bellige alnan bagažyny daşamak üçin - bagaž töleg haty ýa-da bagaž birkasy;

3) ýüki daşamak üçin - howa-daşawyş resminamasy (awiaýanhaty);

4) poçtany daşamak üçin – poçta ýanhaty.

2. Daşamaga berilýän resminamalaryň görnüşleri we olary ulanmagyň kadalary Türkmenistanyň gatnaşýan halkara şertnamalarynyň düzgünlerini göz önünde tutmak bilen raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär.

3. Poçtany daşamagyň tertibi we poçta ýanhatyň görnüşi ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär.

4. Daşajy we ulanyjynyň gullugy howa arkaly daşawyşlar ýerine ýetirilende halkara we içerki daşawyşlar üçin bellenen ýolagçylary, bagaży, ýükleri we poçtany howa arkaly daşamagyň kadalaryny (mundan beýläk – içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary) berjaý etmäge borçludylar.

5. Ýolagçylaryň, bagažyň, ýükleriň we poçtanyň halkara daşawyşlary daşary ýurt howa gämilerinde hem amala aşyrylyp bilner.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

93-nji madda. Howa arkaly daşawyş şertnamasy boýunça taraplaryň borçlary

1. Ýolagçyny we bagaży howa arkaly daşawyş şertnamasy boýunça daşajy ýolagça biletinde görkezilen gatnawy amala aşyran howa gämisinde orun bermek bilen ony we onuň bagažyny abatlygyna barylýan ýerine eltmäge, ýolagçy bagažyny tabşyran halatynda bolsa, bagažyny barylýan ýerine eltip bermäge we ýolagçynyň özüne ýa-da ony almaga ygtyýarly adama gowşurmaga borçlanýar.

Bagaży eltip bermegiň möhleti içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary bilen kesgitleniýär.

2. Howa arkaly daşawyş şertnamasy boýunça ýolagçy bellenen nyrh boýunça daşamagyň bahasyny tölemäge, bagaž daşajy tarapyndan bellenen möçberden artyk bolanda bolsa – bellenen möçberden artyk bolan bagaży alyp gitmegiň bahasyny tölemäge borçlanýar.

3. Howa arkaly daşawyş şertnamasy boýunça daşajy iberiji tarapyndan özüne ynanylan ýüki ýa-da poçtany abatlygyna barylýan ýerine eltip bermäge we olary alyja ýa-da onuň ygtyýarly eden adamyna bermäge borçlanýar.

Ýüki eltip bermegiň möhleti içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary bilen, poçtany eltmegiň möhleti bolsa pudagara şertnamalar bilen kesgitlenilýär.

4. Howa arkaly daşawyş şertnamasy boýunça iberiji ýüküň ýa-da poçtanyň daşalmagy üçin bellenilen nyrh boýunça tölemäge borçlanýar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

94-nji madda. Çarterleýin daşawyş

1. Çarterleýin daşamak – howa gämilerini ýük daşamak üçin kireýine almak (frahtlamak) şertnamasy boýunça amala aşyrylýan yzygiderli bolmadyk howa arkaly daşawyş bolup, ol boýunça bir tarap (frahta beriji) beýleki tarapa (frahta alyja) ýolagçylary, bagažy, ýüki we poçtany daşamak ýa-da Türkmenistanyň kanunçylygyna garşy gelmeýän başga maksatlar üçin howa gämileriniň biriniň ýa-da birnäçesiniň bir bölek ýerini ýa-da tutuş sygymyny bir ýa-da birnäçe gatnawda tölegine bermäge borçlanýar.

2. Howa gämilerini ulanyjylar frahta berijiler bolup durýar.

3. Eger Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalarynda başgaça bellenilmedik bolsa, çarterleýin daşawyşlar üçin şertnamalaýyn nyrhlar bellenilip bilner.

95-nji madda. Daşary ýurtly daşajylaryň Türkmenistanyň çägendäki işi

1. Daşary ýurtly daşajylar öz işlerini Türkmenistanyň çäginde Türkmenistanyň kanunçylygyna, Türkmenistanyň hem-de degişli daşary ýurt döwletiniň gatnaşýan halkara şertnalaryna laýyklykda amala aşyrýarlar.

2. Daşary ýurtly daşajylar babatda ulanyjynyň hukugy degişli daşary ýurt döwletiniň ygtyýarly edarasy tarapyndan berlen we Türkmenistanyň gatnaşýan halkara şertnamalarynyň talaplaryna laýyk gelýän resminamalar boýunça ykrar edilýär.

3. Daşary ýurtly daşajylar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda Türkmenistanyň çäginde wekilliklerini açyp biler.

96-njy madda. Ýolagçylara edilýän hyzmatlar we ýeňillikler

1. Daşajy, şeýle hem ol tarapyndan ygtyýarly edilen beýleki ýuridik ýa-da fiziki şahslar howa gämileriniň ýolagçylaryna, şol sanda maýyplygy bolan adamlar üçin hem elýeter görnüşde hyzmat etmekligi guramaga hem-de olary howa gämileriniň hereketi we edilýän hyzmatlary baradaky maglumatlar bilen anyk hem-de öz wagtynda üpjün etmäge borçludyr.

2. Ýolagça şu hukuklar berilýär:

- 1) Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda ýeňillikli şertlerde gatnamaga;
- 2) bellenilen düzgünleriň çäklerinde багаžy we el goşyny mugt alyp gitmäge;
- 3) mugt ýa-da ýeňillikli şertlerde çagalary (ýaşyna baglylykda) ýany bilen alyp gitmäge;
- 4) daşajy tarapyndan berilýän dynç alyş otaglarynyň, eneler we çagalar üçin otaglaryň, maýyplygy bolan adamlar üçin jaýlaryň hyzmatlaryndan, şeýle hem daşajynyň günäsi ýa-da howa gämisiniň ugradylmagynyň mejbury gijikdirilmegi bilen howa arkaly daşajyň arasy kesilen halatynda myhmanhanada orunlardan mugt peýdalanmaga, sowuk içgiler we gyzgyn naharlar bilen üpjün edilmäge;
3. Maýyplygy bolan ýolagçylara şu hukuklar berilýär:
 - 1) agentlikleriň we aeroportlaryň pulhanalaryndan biletleri nobatsyz edinmäge;
 - 2) aeroportlarda we howa gämisiniň bortunda ilkinji nobatda hyzmat edilmegine;
 - 3) aeroportlarda hereket etmegiň hususy serişdelerinden we ýörite bölünip berlen ýerlerden päsgelçiliksiz peýdalanmaga;
 - 4) hereket etmegiň hususy serişdelerini ýa-da beýleki zerur bolan kömekçi gurallary mugt alyp gitmäge.
4. Daşajy tarapyndan aeroportlarda berilýän dynç alyş otaglarynyň, eneler we çagalar üçin otaglaryň, maýyplygy bolan adamlar üçin jaýlaryň elýeter we düşnükli belgileri bolmalydyr.
5. Hyzmatlaryň, ýeňillikleriň sanawy we olary bermegiň tertibi içerki we halkara daşajyşlaryň kadalary bilen bellenilýär.
6. İçerki we halkara howa gatnawlarynda ýany bilen öý haýwanlary daşalanda, olary daşamak üçin töleg ygtyýarly edara tarapyndan bellenilen tertibe laýyklykda amala aşyrylýar.
7. Türkmenistanyň aeroportlarynda aýratyn wajyp ýolagçylara (VIP) we wajyp ýolagçylara (CIP) hyzmatlary etmek üçin zallar göz önünde tutulan, Aýratyn wajyp ýolagçylaryň we Wajyp ýolagçylaryň zallaryndan geçmegiň tertibi raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilýär. Bu zallardan peýdalanmak raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan degişlilikde içerki we halkara gatnawlar boýunça bellenilen nyrhlar esasynda amala aşyrylýar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

97-nji madda. Howa arkaly daşawyşlar üçin nyrhlar we olara degişli hyzmatlar üçin ýygymlar

1. Ýolagçylary, bagaży, ýükleri we poçtany halkara ugurlar boýunça ýerine ýetirilýän howa arkaly daşawyşlaryň nyrlary we olara degişli hyzmatlar üçin ýygymlar, şeýle hem howa arkaly daşawyşlaryň, biletleri satmagyň, howa daşawyş resminamalaryny resmileşdirmegiň nyrlaryny ulanmagyň we ýygymlary almagyň kadalary döwlet eýeçiligine degişli bolmadyk Türkmenistanyň daşajylary tarapyndan özbaşdak belleniýär.

2. Şu maddanyň birinji böleginde görkezilen nyrhlar we ýygymlar, şeýle hem howa arkaly daşawyşlaryň, biletleri satmagyň, howa daşawyş resminamalaryny resmileşdirmegiň kadalary döwlet eýeçiligine degişli bolan Türkmenistanyň daşajylary üçin raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär. Şunda nyrlary ulanmagyň we ýygymlary almagyň kadalary bu daşajylar tarapyndan özbaşdak belleniýär.

3. Ýolagçylary, bagaży, ýükleri we poçtany içerki ugurlar boýunça ýerine ýetirilýän howa arkaly daşawyşlaryň nyrlaryny we olara degişli hyzmatlar üçin ýygymlary Türkmenistanyň Ministrler Kabineti belleýär we olar eýeçiligiň görnüşine garamazdan ähli daşajylar tarapyndan ulanylmaga degişlidir.

Içerki ugurlar boýunça nyrlary ulanmagyň we ýygymlary almagyň kadalary, şeýle hem howa arkaly daşawyşlaryň, biletleri satmagyň, howa daşawyş resminamalaryny resmileşdirmegiň kadalary raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär we olar eýeçiligiň görnüşine garamazdan ähli daşajylar tarapyndan ulanylmaga degişlidir.

4. Aeroportlaryň, aeronawigasiýa serişdeleriniň ulanylmagy üçin nyrhlar we ýygymlar raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan belleniýär we olar eýeçiligiň görnüşine garamazdan ähli daşajylar we aeroportlar tarapyndan ulanylmaga degişlidir.

(2016-njy ýylyň 12-njiýanwaryndaky, 2019-njy ýylyň 8-nji iýunyndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2016 ý., № 1,8-nji madda; 2019 ý., № 2, 30-njy madda)

98-nji madda. Howa gämisi arkaly daşawyşa orunlary buýurmak

1. Kärhanalar, edaralar, guramalar we raýatlar howa gämisindäki orunlary öňünden buýrup bilerler. Boş orunlar bar wagtynda daşajy buýurmany kabul etmäge we ony ýerine ýetirmäge borçludyr.

2. Kärhanalar, edaralar, guramalar we raýatlar düşülip geçilýän aeroportlardan ýa-da başga islendik aeroportdan, şol sanda gaýdysyn ugur boýunça hem, uçuş üçin orunlary deslap bronlamak barada ýüz tutanlarynda boş orunlar bar bolanda daşajy orunlary bronlap goýmak üçin çäreleri görmäge borçludyr.

3. Howa gämisindäki orunlary buýurmagyň we bronlap goýmagyň tertibi içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary arkaly bellenilýär.

99-njy madda. Daşawyşyň aýratyn şertleri

Ýaraglary, ok-därileri, partlaýjy, radioaktiw, zäherleýji, ýeňil ot alýan we beýleki howply maddalary, materiallary we önümleri daşamagyň tertibi Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalaryna, Türkmenistanyň döwlet awiasíýa kadalaryna, şeýle hem Türkmenistanyň halkara şertnamalaryna laýyklykda kesgitlenilýär.

100-nji madda. Howa arkaly daşawyş şertnamasynyň daşajjynyň başlangyjy boýunça bes edilmegi

1. Daşajjy ýolagçyny ýa-da ýüki howa arkaly daşawyş şertnamasyny şu halatlarda birtaraplaýyn tertipde bozup biler:

1) ýolagçy, ýüküň eýesi, ýüki iberiji tarapyndan pasport, gümrük, sanitariýa, karantin we Türkmenistanyň kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilen beýleki talaplarynyň howa arkaly daşawyşa degişli böleginiň, halkara howa arkaly daşawyşlarda uçulýan, barylýan ýa-da üstaşyr geçilýän döwletiň degişli edaralary tarapyndan kesgitlenilen kadalaryň hem bozulmagy;

2) ýolagça, ýüküň eýesine, ýüki iberijä içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary tarapyndan bildirilýän talaplary ýerine ýetirmekden olaryň ýüz döndermegi;

3) eger howa gämisiniň ýolagçysynyň ýa-da maýyplygy bolan ýolagçysynyň lukmançylyk resminamalary bilen tassyk edilýän saglyk ýagdaýy howa arkaly daşawyşyň aýratyn şertlerini talap edýän ýa-da ýolagçynyň özüniň ýa-da beýleki adamlaryň howpsuzlygyna wehim salýan, şonuň ýaly-da tertipsizlik we beýleki adamlar üçin düzedip bolmajak oňaysyzlyk döredýän bolsa;

4) howa gämisiniň ýolagçysynyň bagažy mugt daşamagyň bellenilen möçberinden ýokary agramy bolan bagažynyň daşawyşyny tölemekden ýüz döndermegi;

5) howa gämisiniň ýolagçysynyň ýany bilen alnyp gidilýän çaga üçin tölegden ýüz döndermegi;

6) howa gämisiniň bortunda özüni alyp barmagyň kadalarynyň howa gämisiniň ýolagçysy tarapyndan howa gämisiniň uçuşynyň howpsuzlygyna ýa-da beýleki adamlaryň janyna ýa-da saglygyna wehim döredýän bozulmagy, şeýle hem howa gämisiniň ýolagçysy tarapyndan şu Kodeksiň 42-nji maddasyna laýyklykda howa gämisiniň serkerdesi tarapyndan berlen buýruklaryň ýerine ýetirilmezligi;

7) ýolagçynyň ýanyndaky goşlarda, şeýle hem bagažynda, ýükünde howa arkaly daşawyşa gadagan edilen närseleriň ýa-da maddalaryň bar bolmagy.

2. Ýolagçyny ýa-da ýüki howa arkaly daşawyş şertnamasy daşajynyň başlangyjy boýunça bes edilen halatynda ýolagça, ýüküň eýesine, ýüki iberijä howa arkaly daşamak üçin tölenen pul gaýtarylýar, muňa şu maddanyň birinji böleginiň 6-njy bendinde göz önünde tutulan halat girmeyär. Şu maddanyň birinji böleginiň 6-njy bendinde göz önünde tutulan halatda howa arkaly daşamak üçin tölenen pul howa gämisiniň ýolagçysyna gaýtarylmaýar.

3. Şu maddanyň birinji böleginiň 3-nji bendinde görkezilen ýolagçylary daşamakdan ýüz dönderilen halatynda daşajy ýolagça ýa-da ony ugradýan adamlara ýüz döndermegiň sebäpleri barada doly we aýdyň düşündiriş bermäge borçludyr.

101-nji madda. Howa arkaly daşawyş şertnamasynyň ýolagçynyň başlangyjy boýunça bes edilmegi

Ýolagçynyň howa arkaly daşawyşdan islendik wagtda ýüz döndermäge we içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary arkaly bellenilen tertipde uçuşdan ýüz öwürmegiň wagtyna, howa gämisi uçmanka ýa-da uçanyndan soň bolandygyna baglylykda tolän puluny tutuşlygyna ýa-da onuň bölegini gaýtaryp almaga hukugy bardyr, muňa ýolagçynyň howa gämisiniň bortunda uçuşda bolýan halatlary girmeyär.

102-nji madda. Ýüki alyjynyň ýüki almazlygy we öz wagtynda kabul etmezligi

1. Ýüki howa arkaly daşawyş şertnamasynda başgaça göz önünde tutulmadyk bolsa, daşajy ýüküň gelendigi barada içerki we halkara daşawyşlaryň kadalarynda göz önünde tutulan möhletlerde ýüki alyjyny habarly etmäge borçludyr.

2. Alyjy gelen ýüki içerki we halkara daşawyşlaryň kadalarynda bellenilen möhletde talap etmese ýa-da ony kabul etmekden ýüz dönderse, bu barada iberijini habarly etmek bilen daşajy iberijiniň hasabyna we töwekgelçiligine ony özünde saklamaga galdyrmaga haklydyr. İçerki we halkara daşawyşlaryň kadalarynda görkezilen möhletlerde alynmadyk ýük talap edilmedik hasap edilýär we ol Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen tertipde ýerleşdirilýär.

3. Gümrük gözegçiligine degişli ýüki saklamak we oňa ygtyýar etmek Türkmenistanyň gümrük hakyndaky kanunçylygynda bellenilen tertipde amala aşyrylýar.

4. Ýükleri ýerlemegiň gijikdirilmegi olaryň zaýalanmagyna getirip biljek bolsa ýa-da olaryň niýetlenilişi boýunça peýdalanylmagy doly mümkin bolmasa, ýüki daşajy iberijiniň çözgüdine garaşmazdan bellenilen tertipde ýükleri ýerlemäge haklydyr. Bu ýükleriň ýerlenendigi barada daşajy iberijini we alyjyny habarly etmäge borçludyr.

103-nji madda. Daşawyşyň maglumat-mahabat üpjünçiligi

Daşajy ugurlary we tertipleri, ýolagçy, ýük we poçta nyrlaryny, ýerde we howa gämisiniň bortunda hyzmat edilişiniň şertlerini çap etmäge we ilatyň dykgatyna ýetirmäge borçludyr.

XII BAP. AWIASIÝA IŞLERINI GEÇIRMEK

104-nji madda. Awiasıya işleri

1. Awiasıya işleri diýlip, awiasıya serişdeleri bilen aýry-aýry ýuridik we fiziki şahslaryň bähbidine, şol sanda oba hojalygynda peýdalanmak, ylmy-barlaglary, sanitariýa we tebigaty gorayyş çärelerini geçirmek, ekspedisiýalara hyzmat etmek, ilata lukmançylyk kömegini bermek, heläkçilikleriň, tebigy betbagtçylyklaryň we weýrançylyklaryň ýetiren zyýanlaryny ýok etmek hem-de beýlekiler üçin, tölegli esaslarda ýerine ýetirilýän ýörite işlere düşünilýär.

2. Awiasıya işleri olary geçirmäge ygtyýarnamasy bolan howa gämilerini ulanyjylar tarapyndan buýrujylar bilen baglaşylan şertnamalar ýa-da ýuridik we fiziki şahslaryň bir gezekleýin arzalary esasynda ýerine ýetirilýär.

3. Awiasıya işlerini ygtyýarlylandyrmagy geçirmegiň tertibi raýat awiasıyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan bellenilýär.

4. Ekologik ýagdaýlary ýa-da ulag serişdeleriniň we adamlaryň çäklerde bolmagynyň aýratyn düzgünini hasaba almak bilen ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň awiasıya işleriniň ýerine ýetirilmegine çäklendirmeleri bellemäge hukugy bardyr.

(2019-njy ýylyň 8-nji ýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2, 30-njy madda)

105-nji madda. Awiasıya işlerini ýerine ýetirmek barada

şertnama

1. Awiasıya işlerini ýerine ýetirmek şertnamasy boýunça potratçy (ulanyjy) buýrujy üçin awiasıya işlerini şol şertnamada göz önünde tutulan tertipde, möhletlerde, möçberde we şertlerde ýerine ýetirmäge borçlanýar. Buýrujy şertnamada göz önünde tutulan awiasıya işleriniň möçberini bellenen möhletlerde bermäge we olaryň ýerine ýetirilmegini tölemäge borçlanýar.

2. Awiasıya işlerini ýerine ýetirmek baradaky şertnamada şular hem göz önünde tutulmalydyr:

1) aerodromlary, gonuş meýdançalaryny we olaryň enjamlaryny peýdalanmagyň we ulanyş ýagdaýynda saklamagyň tertibini;

2) howa gämileriniň goralyp saklanmagynyň üpjün edilmegi we ekipažlarynyň agzalarynyň dynç almagy üçin zerur ýaşaýyş-durmuş şertleriniň döredilmegini;

3) awiasıya işleriniň aýratynlyklaryny nazara almak bilen olaryň ýerine ýetirilmegini üpjün etmegiň beýleki şertlerini.

106-njy madda. Awiasíya işleri üçin nyrhlar

Ulanyjy we buýrujy awiasíya işleri baradaky şertnama baglaşylanda şertnamalaýyn nyrhly bellemäge haklydyr. Raýat awiasíyasynyň çygrynda ygtyýarly edara awiasíya işleriniň aýry-aýry görnüşleri boýunça nyrhly belläp we olary ulanmagyň kadalaryny işläp taýýarlap biler.

107-nji madda. Howa gämileriniň daşary ýurtly ulanyjylary tarapyndan awiasíya işleriniň ýerine ýetirilmegi

1. Raýat awiasíyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda awiasíya işleriniň aýry-aýry görnüşlerini ýerine ýetirmäge berlen ygtyýarnamasy bolan howa gämileriniň daşary ýurtly ulanyjylary tarapyndan Türkmenistanyň çäginde awiasíya işleri ýerine ýetirilip bilner.

2. Şu Kodeksiň degişli düzgünleri, Türkmenistanyň çäginde awiasíya işlerini geçirmegiň kadalary howa gämileriniň daşary ýurtly ulanyjylaryna degişlidir.

108-nji madda. Daşary ýurt döwletleriniň çäginde

Türkmenistanyň howa gämilerini ulanyjylar

tarapyndan awiasíya işleriniň ýerine ýetirilmegi

1. Türkmenistanyň howa gämilerini ulanyjy tarapyndan daşary ýurt döwletiniň çäginde awiasíya işleri şertnamasy we daşary ýurt döwletiniň degişli edarasy tarapyndan awiasíya işleriniň belli bir görnüşlerini ýerine ýetirmäge berlen ygtyýarnamasy bolanda amala aşyrylyp bilner.

2. Şu maddanyň birinji böleginde görkezilen Türkmenistanyň howa gämilerini ulanyjylaryna daşary ýurt döwletiniň degişli kanunçylygy degişlidir.

XIII BAP. AWIASÍYANY PEÝDALANMAK BILEN BAGLANÝŞYKLY IŞLER AMALA AŞYRYLANDA ULANYJYLARYŇ BORÇLARY

109-njy madda. Awiasíya işgärleriniň üpjünçiligi

1. Howa gämilerini ulanyjylar, garamagynda döwlet awiasíyasynyň bölümleri bolan pudaklaýyn dolandyryş edaralar ekipaž tarapyndan gulluk borçlary ýerine ýetirilende şulary üpjün etmelidirler:

- 1) zähmetiň howpsuz şertlerini;
- 2) saglygy gorap saklamak boýunça çäreleri;
- 3) hünärli lukmançylyk kömegini;

4) ekipaž howa gämisinde bolan döwründe, ätiýaçlykda we nobatçylykda duranda ýmit bilen;

5) ätiýaçlykda we nobatçylykda bolan wagtynda dynç almak üçin sanitariýa-gigiýena talaplaryna laýyk gelýän jaý bilen;

6) gitmek (gelmek) üçin mugt gatnaw bilen.

2. Raýat awiasiyasynyň işgärleri we olaryň maşgala agzalary, şeýle hem Türkmenistanyň raýat awiasiyasynyň pensiyadaky öňki işgärleri iş döwürlerine baglylykda raýat awiasiyasynyň çygrynda ygtyýarly edara tarapyndan kesgitlenen tertipde howa ulaglarynda ýeňillikli gatnadylmagy bilen üpjün edilýärler.

110-njy madda. Raýat awiasiyasynda howa gämilerini we awiasiya işgärlerini ätiýaçlylandyrmak

1. Howa gämilerini ulanyjylar awiasiya işgärlerini, Türkmenistanyň raýat howa gämileriniň döwlet sanawynda bellige alnan howa gämilerini, daşamaga kabul edilen ýolagçylara, багажа, poçta we ýüklere hem-de awiasiya işleri ýerine ýetirilende ýetirilen zyýanyň, şeýle hem üçünji şahslara ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak boýunça özüniň jogapkärçiligini ätiýaçlylandyrmaga borçludylar.

2. Türkmenistanyň çäklerinde ýetirilen zyýanyň öwezini dolmak boýunça jogapkärçiligiň çäkleri Türkmenistanyň kanunçylygy bilen belleniýär, halkara daşawyşlary ýerine ýetirilende bolsa halkara düzgünler bilen kesgitlenilýär.

111-nji madda. Awiasiya işlerinde ätiýaçlylandyrmak

Buýrujy öz işgärleriniň arasyndan awiasiya işleri ýerine ýetirilende tehnologik prosesi üpjün etmek bilen baglanyşkly adamlary we bilet almazdan deslapky arzalar boýunça daşalýan adamlary ätiýaçlylandyrmaga borçludylar.

(2019-njy ýylyň 8-njiýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

XIV BAP. AWIASIÝASYNY PEÝDALANMAK BILEN BAGLANÝŞKLY IŞ AMALA AŞYRYLANDA JOGAPKÄRÇILIK

112-nji madda. Howa gämileriniň ekipažynyň agzalaryna ýetirilen zyýan üçin jogapkärçilik

Howa gämilerini ulanyjylar, garamagynda döwlet awiasiyasynyň bölümleri bolan pudaklaýyn dolandyryş edaralar howa gämisiniň ekipažynyň agzalary howa gämisiniň uçuşy wagtynda gulluk borçlaryny ýerine ýetirenlerinde olaryň saglygyna zyýan ýetirilendigi ýa-da aradan çykandygy üçin Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde we möçberlerde jogapkärçilik çekýär.

113-nji madda. Üçünji şahslara zyýan ýetirilendigi üçin jogapkärçilik

1. Howa gämilerini ulanyjylar, garamagynda döwlet awiasiyasynyň bölümleri bolan pudaklaýyn dolandyryş edaralar uçuşda bolýan howa gämisi ýa-da ondan gaçan närsä bilen Türkmenistanyň çäginde üçünji şahslaryň saglygyna zyýan ýetirilendigi ýa-da olaryň aradan çykandygy, şeýle hem olaryň emlägine zyýan ýetirilendigi üçin, eger şol zyýan jebir çekeniniň niýetiniň netijesinde ýüze çykandygyny subut edip bilmeýse, jogapkärçilik çekýär.

2. Daşary ýurt döwletiniň çäginde Türkmenistanyň howa gämisi tarapyndan we Türkmenistanyň çäginde daşary ýurduň howa gämisi tarapyndan üçünji şahslara ýetirilen zyýan üçin howa gämilerini ulanyjylar, garamagynda döwlet awiasiyasynyň bölümleri bolan pudaklaýyn dolandyryş edaralary Türkmenistanyň hem-de degişli daşary ýurt döwletiniň gatnaşýan degişli halkara şertnamalarynda bellenilen çäklerde jogapkärçilik çekýärler.

114-nji madda. Howa gämisiniň ýa-da awiasiya obýektiniň basylyp alnandygy, alnyp gaçylandygy ýa-da gabalandygy üçin jogapkärçilik

Howa gämileriniň basylyp alynmagy, alnyp gaçylymagy ýa-da gabalmagy, şeýle hem awiasiya obýektiniň, ulag, inžener-tehniki we olara beýleki kommunikasiýalaryň basylyp alynmagy ýa-da gabalmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan jogapkärçilige eltýär.

115-nji madda. Howa gämileriniň çaknyşmagynda ýetirilen zyýan üçin jogapkärçilik

1. Iki ýa-da birnäçe howa gämileriniň çaknyşmagy, şeýle hem çaknyşma bolmadyk ýagdaýynda hem, howa gämisiniň beýleki gämä zeper ýetiren halatynda howa gämileriniň eýeleriniň biri-biriniň önündäki emläk jogapkärçiligi şu düzgünler bilen kesgitlenilýär:

1) bir tarapyň günäsi boýunça ýetirilen zyýanyň öwezi şol tarap tarapyndan doly möçberde dolunýar;

2) iki (ýa-da birnäçe) tarapyň hem günäsi boýunça zyýan ýetirilen bolsa, olaryň her biriniň jogapkärçiligi günäleriniň derejesinde deň möçberde kesgitlenilýär; Taraplaryň her biriniň günäleriniň derejesini anyklamak mümkin bolmadyk ýagdaýynda, jogapkärçilik olaryň arasynda deň paýlanylýar.

2. Zyýanyň ýetirilmeginde taraplaryň günäleri bolmadyk ýagdaýynda, olaryň hiç biriniň beýleki tarapdan zyýanyň öwezini dolmagy talap etmäge hukugy ýokdur.

3. Başgaça subut edilýänçä, howa gämileri çaknyşma gatnaşan taraplaryň hiç biri hem günäli diýlip çak edilmeýär.

4. Howa gämileriň ýolagçylarynyň janyna ýa-da saglygyna ýetirilen zyýan üçin, şeýle hem howa gämisinde bolan ýa-da awiasiya kärhanasyna ynanylan üçünji tarapyň emlägine ýetirilen zyýan üçin emläk jogapkärçiligini şu Kodeksiň düzgünlerine laýyklykda daşajy çekýär, onuň zyýanyň ýetmegine günäkär bolan beýleki tarapa (taraplara) garşylyklaýyn talaplary (regres tertibinde) bildirmek hukugy bardyr.

116-njy madda. Awiasıyanyň işine bikanun gatyşmak hereketiniň taýýarlanylýandygy baradaky ýalan maglumat üçin jogapkärçilik

Awiasıyanyň işine bikanun gatyşmak hereketiniň taýýarlanylýandygy barada ýalan maglumat haýsy görnüşde amala aşyrylandygyna garamazdan ol Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan jogapkärçilige eltýär.

117-nji madda. Howpsuzlyk gözegçiliginiň talaplarynyň ýerine ýetirilmänligi üçin jogapkärçilik

Ýolagçylaryň howpsuzlygy üçin bellige almak we gözden geçirmek boýunça el goşuny, bagažy, ýüki, poçtany we bort iýmitini howa gämisinde tabşyrmaga, kabul etmäge, saklamaga we daşamaga dahyly bolan döwlet kadalarynyň, düzgünleriniň we resmi tertibiniň talaplarynyň bozulmagy, şonuň ýaly-da ýerine ýetirilmmezligi ýa-da harsal ýerine ýetirilmegi Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan jogapkärçilige eltýär.

118-nji madda. Ýolagçynyň janyna ýa-da saglygyna zyýan ýetirilmegi üçin daşajyynyň jogapkärçiligi

1. Howa gämisiniň bortunda ýa-da mündürilen we düşürilen wagtynda ýolagçynyň janyna ýa-da saglygyna ýetirilen zyýan üçin daşajy jogapkärçilik çekýär.
2. Daşajy jebir çekeniň özüniň gödek seresapsyzlygynyň zyýanyň döremegine ýa-da köpelmegine sebäp bolandygyny subut edip bilse, onda zyýanyň öwezini doldurmagyň möçberi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda azaldylyp ýa-da zyýanyň öweziniň dolunmagyndan ýüz dönderilip bilner.
3. Ýolagçynyň janyna ýa-da saglygyna ýeten zyýan önüni alyp bolmaýan güýjüň täsiri ýa-da ýolagçynyň günäli hereketi netijesinde bolan halatyndadaşajy jogapkärçilik çekmeýär.

119-njy madda. Bagažyň ýa-da ýüküň ýitirilendigi, ýetmezçilik edýändigi we olara zeper ýetirilendigi üçin daşajyynyň jogapkärçiligi

1. Bagažyň ýa-da ýüküň daşajyşa kabul edilen pursadyndan alyja berilýänçä ýa-da kadalara laýyklykda başga bir adama (adamlara) berilýänçä olaryň ýitirilendigi, ýetmezçilik edýändigi we olara zeper ýetirilendigi üçin, eger zyýan ýetmeginiň önüni almak üçin ähli zerur çäreleri görendigini ýa-da şeýle çäräni görmegiň mümkin bolmandygyny subut edip bilmeýse, daşajy jogapkärçilik çekýär.

2. Eger ýolagçynyň ýanyndaky goşlaryň daşajjynyň günäsi bilen ýitirilendigi ýa-da olara zeper ýetirilendigi subut edilse, şol goşlaryň abat saklanmagy üçin daşajjy jogapkärçilik çekýär.

3. Bagaž ýa-da ýük daşalanda ýetirilen zyýanyň öwezi şu halatlardadaşajjy tarapyndan dolunýar:

1) bagaž ýa-da ýük ýitirilende ýa-da ýetmezçilik edende - ýitirilen ýa-da ýetmezçilik eden bagažyň ýa-da ýüküň bahasynyň, ýöne içerki we halkara daşajjylaryň kadalary bilen bellenilen çäkdən ýokary bolmadyk möçberinde;

2) bagaža ýa-da ýüke zeper ýetirilende - onuň bahasynyň kemelen möçberinde, zeper ýetirilen bagažy ýa-da ýüki dikeltmek mümkin bolmadyk ýagdaýynda - onuň bahasynyň möçberinde;

3) gymmaty yglan edilip, daşajjy tabşyrylan bagaž ýa-da ýük ýitirilende - bagažyň ýa-da ýüküň yglan edilen bahasynyň möçberinde, daşajjynyň bagažyň ýa-da ýüküň yglan edilen bahasynyň olaryň hakyky bahasyndan ýokarydygyny subut eden halatynda bolsa, olaryň hakyky bahasynyň möçberinde.

4. Daşajjy maýyplygy bolan ýolagçylardan daşamaga kabul edilen hereket etmegiň hususy serişdeleriniň ýa-da beýleki zerur bolan kömekçi gurallaryň abat saklanmagy üçin, ol serişdeleriň ýitirilen ýa-da döwülen halatynda bolsa, bu ýolagçylaryň hereket etmegini üpjün etmek üçin ähli zerur çäreleri görmelidir.

120-nji madda. Ýolagçyny, bagažy ýa-da ýüki eltip bermegiň möhletiniň geçirilendigi üçin daşajjynyň jogapkärçiligi

Ýolagçyny, bagažy ýa-da ýüki barylýan ýere eltmegiň möhletini geçirendigi üçin, eger bu möhletni geçirmegi öňüni alyp bolmaýan güýjüň, howa gämisiniň ýolagçylarynyň janyna we saglygyna wehim salýan howa gämisiniň gurat bolmazlygyny düzetmegiň ýa-da daşajjy bagly bolmadyk beýleki ýagdaýlaryň netijesinde bolandygyny subut edip bilmese, daşajjy içerki we halkara daşajjylaryň kadalary bilen bellenilen möçberlerde jogapkärçilik çekýär.

121-nji madda. Poçtanyň ýitirilendigi, oňa zeper ýetirilendigi we eltip bermegiň möhletini geçirendigi üçin daşajjynyň jogapkärçiligi

Daşajjynyň günäsi bilen poçtanyň ýitirilendigi, oňa zeper ýetirilendigi ýa-da ony eltmegiň möhletini geçirendigi üçin daşajjy aragatnaşyk edaralarynyň öňünde poçta kadalaryna we Bütindünýä poçta birleşiginiň düzgünlerine laýyklykda aragatnaşyk edaralarynyň iberijileriň ýa-da salgydakylaryň öňündäki jogapkärçiliginiň çäginde maddy (emlak) jogapkärçiligini çekýär.

122-nji madda. Iberijiniň jogapkärçiligi

1. Iberiji ýüke dahyly bolan howa arkaly daşawyşyň resminamasyna girizilen öz beren maglumatlarynyň we bildirişleriniň nädogrulygy, nätakykdygy ýa-da doly däldigi netijesinde islendik beýleki adam tarapyndan daşýja ýa-da beýleki adama ýetirilen zyýan üçin jogapkärçilik çekýär.

2. Howa arkaly daşawyş baradaky resminama ýüki kabul etmegiň şertnamasyny baglaşmagyň we howa arkaly daşawyşyň şertleriniň şahadatnamasy bolup durýar.

123-nji madda. Jogapkärçilik üçin esas bolup hyzmat edýän ýagdaýlary tassyklamak

1. Daşajjynyň, ýolagçylaryň, iberijileriň we alyjylaryň emläk jogapkärçiligi üçin esas bolup hyzmat edip biljek ýagdaýlar täjirçilik ykrarnamasy bilen tassyklanýar.

2. Täjirçilik ykrarnamasy ýük, bagaž ýa-da poçta berlende şu aşakdaky ýagdaýlary tassyklamak üçin düzülýär:

1) ýüküň we poçtanyň adynyň, agramynyň (göwrüminiň) ýa-da ornunyň sanynyň hakykatda daşawyş resminamasynda görkezilen maglumatlara laýyk gelmezligini;

2) ýüke zeper ýetirilendigini;

3) bagažyň ýetmezçilik edýändigini ýa-da oňa zeper ýetirilendigini;

4) poçtanyň ýetmezçilik edýändigini ýa-da oňa zeper ýetirilendigini;

5) resminamasy bolmadyk ýüküň, bagažyň ýa-da poçtanyň, şeýle hem ýüksüz, bagažsyz ýa-da poçtasyz resminamanyň ýüze çykarylandygyny.

3. Täjirçilik ykrarnamasyny düzmegiň tertibi we täjirçilik ykrarnamasynyň düzülmegini talap etmeýän ýagdaýlary tassyklamagyň tertibi içerki we halkara daşawyşlaryň kadalary bilen bellenilýär.

124-nji madda. Howa arkaly daşawyş şertnamasynyň ýerine ýetirilmändigi üçin jogapkärçilikden boşatmak

1. Ýüküň ýa-da poçtanyň daşawyşa berilmezligi öňüni alyp bolmajak güýjüň ýagdaýlarynyň netijesinde bolan bolsa, munuň üçin iberiji jogapkärçilikden boşadylýar. Poçtany daşamagyň kadalary bilen poçtanyň daşamaga berilmezligi üçin iberijileri jogapkärçilikden boşatmagyň goşmaça esaslary göz önünde tutulyp bilner.

2. Daşawyş serişdeleriniň berilmezligi üçin, eger bu öňüni alyp bolmajak güýjüň ýagdaýlarynyň, şeýle hem amatsyz meteorologik şertler sebäpli howa gämileriniň uçuşlary mümkin bolmandygy netijesinde bolup geçen bolsa, daşajjy jogapkärçilikden boşadylýar.

125-nji madda. Çözgüde şikáyat etmek hukugy

Islendik ýüridik ýa-da fiziki şahs Türkmenistanyň döwlet ýa-da raýat awiasiyasynyň islendik wezipeli ýa-da beýleki adamynyň çözüdine, hereketine ýa-da hereketsizligine Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan tertipde şikayat etmäge hukuklydyr.

XV BAP. NÄGILELIKLERIWE HAK ISLEÝIŞLARI

BILDIRMEK

126-njy madda. Nägilelikleri bildirmek

1. Nägilelikler ony bildirijiniň garamagy boýunça ugralýan ýa-da barylýan aeroportdaky daşýja ýa-da onuň wekiline bildirilýär.

2. Garyşyk daşýyşlara dahyly bolan nägilelikler şulara bildirilýär:

1) daşýyşyň soňky ýeri aeroport bolsa, awiasiya kärhanasyna;

2) daşýyşyň soňky ýeri demir ýol menzili, deňiz ýa-da derýa porty (gämi duralgasy) bolsa, degişli ulag guramasyna.

127-nji madda. Nägileligi we hak isleýişi bildirmäge hukukly adamlar

1. Daşýja nägileligi we hak isleýişi bildirmägeşularyň hukugy bardyr:

1) ýolagçy ýa-da onuň ygtyýarly eden adamy:

a) howa arkaly daşýyş şertnamasy daşýjynyň başlangyjy boýunça bes edilen halatynda;

b) bagažy eltip bermegiň möhletiniň geçirilen, onuň ýetmezçilik eden, oňa zeper ýetirilen ýa-da onuň ýitirilen halatynda - bileti, bagaž töleg hatyny (bagaž birkasyny) we täjirçilik ykrarnamasyny görkezende;

2) ýük ýitirilen halatynda ony alyjy ýa-da iberiji:

a) alyjy - ýüküň gelmänligi barada barmaly aeroportynyň belligi bolan daşýjy tarapyndan iberijä berlen ýük ýanhatynyň, şeýle ýanhaty bermek mümkin bolmasa - ýüküň bahasynyň tölenendigi baradaky resminamanyň we ýüküň barmaly aeroportynyň şol ýüküň gelmändigini barada eden belligi bilen daşýjynyň ýüküň iberilendigi hakyndaky kepilnamanyň berlen şertinde;

b) iberiji - özüne berlen ýük ýanhatyny görkezen şertinde;

3) alyjy:

a) ýüküniň ýetmezçilik eden ýa-da oňa zeper ýetirilen halatynda ýük bilen gelen ýük ýanhaty we täjirçilik ykrarnamasy berlen şertlerde;

b) ýüki eltip bermegiň möhletiniň geçirilen halatynda ýük bilen gelen ýük ýanhaty berlen şertlerde;

4) aragatnaşyk kärhanasy:

a) poçtany eltip bermegiň möhletiniň geçirilen, onuň ýetmezçilik eden, oňa zeper ýetirilen ýa-da onuň ýitirilen halatynda.

2. Täjirçilik ykrarnamasynyň düzülmeginden daşajjynyň ýüz döndermegine iberiji ýa-da alyjy tarapyndan şikaýat edilen bolsa, onuň bolmazlygy nägilelik bildirmek hukugyndan mahrum etmeýär.

(2019-njy ýylyň 8-nji ýunyndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda – Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2019 ý., №2,30-njy madda)

128-nji madda. Içerki daşajyşlarda nägilelikleri bildirmegiň möhletleri

1. Içerki daşajyşlarda daşajja nägilelikler alty aýyň dowamynda bildirilip bilner.

2. Nägilelikler bildirmegiň möhleti şeýle hasaplanylýar:

1) bagažyň, ýüküň ýa-da poçtanyň ýetmezçilik edendigi ýa-da olara zeper ýetirilendigi üçin, şeýle hem olary eltip bermegiň möhletiniň geçirilendigi üçin nägilelik bildirmek boýunça olaryň berlen gününden;

2) ýüküň ýitirilenligi üçin nägilelik bildirmek boýunça – eltip bermegiň möhletiniň geçen pursadyndan başlap 10 gün geçenden soň;

3) bagažyň ýa-da poçtanyň ýitirilenligi üçin nägilelik bildirmek boýunça – eltip bermegiň möhletiniň geçen pursadyndan başlap;

4) galan ähli halatlarda, nägilelik bildirmek üçin esas bolup hyzmat eden ýagdaýlaryň bolan gününden başlap.

3. Nägilelikler bildirmegiň möhletiniň geçirilmeginde esasly sebäp bar bolsa, daşajjynyň nägilelikler bildirmegiň möhleti geçenden soň hem olary garmak üçin kabul etmäge hukugy bardyr.

129-njy madda. Halkara daşajyşlarda nägilelikleri bildirmegiň möhletleri

1. Bagažyň, ýükleriň alyjy tarapyndan närazylyk bildirilmän alynmagy, eger başgaça subut edilmeyän bolsa, olaryň gowy ýagdaýda we daşajyş resminamasyna laýyklykda eltilendigini aňladýar.

2. Bagaža ýa-da ýüke zeper ýetirilen halatynda ony almaga hukukly adam şol zeper ýetirilendigi barada haýal etmän, yöne bagažy alan gününden soň ýedi günden, ýüki alan gününden soň bolsa, on dört günden gijä galman, daşajja ýazmaça nägilelik

bildirmelidir. Şu görkezilen möhletler boýunça gijä galynan halatynda, bagažyň ýa-da ýüküň alyjynyň ygtyýaryna geçirilen gününden hasaplap, ýigrimi bir günden gijä galman nägilelik bildirilmelidir.

130-njy madda. Nägileliklere garamagyň möhletleri

1. Daşajy bildirilen nägilelige üç aýyň dowamynda garamaga we onuň kanagatlandyrylandygy ýa-da ret edilendigi barada nägilelik bildirene habar bermäge borçludyr.
2. Garyşyk daşajyşlar boýunça bildirilen nägileliklere garamagyň möhleti alty aýdan, jerime tölemek barada bildirilen nägilelige garamagyň möhleti kyrk baş günden ybaratdyr.

131-nji madda. Hak isleýiş müddeti we kazyýete degişlilik

1. Daşajja hak islegi howa gämisiniň barmaly ýerine gelen gününden ýa-da howa gämisiniň gelmeli gününden ýa-da daşamagyň bes edilen gününden üç ýylyň dowamynda, halkara howa arkaly daşajyşlarda bolsa iki ýylyň dowamynda bildirilip bilner.
2. Jogapkärçilik baradaky hak islegi hak isleýjiniň saýlamagy boýunça daşajjynyň ýa-da onuň baş kärhanasynyň ýerleşýän ýeri boýunça, daşajjynyň daşamaga şertnama baglaşylanda araçylyk eden agentliginiň bar ýeri boýunça kazyýete ýa-da daşamagyň ahyrky ýeri boýunça kazyýete bildirilip bilner.
3. Bellenilen möhletlerde yglan edilen ýazmaça nägileligiň bolmazlygynda daşajja hak islegi bildirilip bilinmez, muňa ýolagçynyň saglygyna zyýan ýetirilendigi baradaky nägilelik girmeyär.

XVI BAP. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

132-nji madda. Howa giňişliginden peýdalanmak we awiasiýa çygrynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagy üçin jogapkärçilik

Howa giňişliginden peýdalanmak we awiasiýa çygrynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagynda günäkär ýuridik we fiziki şahslar Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan jogapkärçiligi çekýärler.

133-nji madda. Şu Kodeksiň düzgünlerini ulanmagyň tertibi

1. Şu Kodeksiň düzgünleri ol güýje girizileninden soň dörän raýat hukuk gatnaşyklaryna degişlidir.
2. Şu Kodeks güýje girizilmeginden öň dörän raýat hukuk gatnaşyklary boýunça şu Kodeksiň düzgünleri ol güýje girizileninden soň dörän hukuklara we borçlara ulanylýar.

3. Şu Kodeksiň 128-nji, 129-njy we 130-njy maddalary bilen bellenen nägilelikleri bildirmegiň möhletleri şu Kodeks güýje girizilen pursadyna olary bildirmegiň öň hereket eden kanunçylykda göz öňünde tutulan möhletleri geçmedik nägileliklere ulanylýar.